

KANDIDATUPPSATS
EUROPAPROGRAMMET

Euron, mer än siffror på ett papper?

En studie av Eurokrisens påverkan på relationen mellan
europeisk identitet och inställningen till euron

Författare: Hannah Saldert
Handledare: Linda Berg
HT 2012

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

This bachelor thesis aim to explore in what way the Euro crisis have affected the reciprocal relationship between European identity and the attitudes towards the euro, and how it differs between the members in the Eurozone and members that have not yet introduced the euro. This thesis is grounded in a theoretical view that the euro is a symbol through which European identity is created, but also that European identity is a factor for the attitudes towards the euro as a single currency. By statistical analysis of empirical data collected through the Eurobarometer, I discover that there is a difference between how the relationship between the European identity and the attitudes towards the euro changes during the Euro crisis. Members without the euro seems to be more affected than members with the euro, as the correlation between European identity and attitudes towards the euro weakens for members without the euro, which do not seem to be the case in member countries within the Eurozone.

Key word: Currency, The euro, money, European identity, collective identity, Euro crisis, economic crisis

Nyckelord: Valuta, euron, pengar, europaidentitet, kollektiv identitet, Eurokrisen, ekonomisk kris

Titel: Euron, mer än siffror på ett papper? En studie i Eurokrisens påverkan på relationen mellan europeisk identitet och inställningen till euron.

Författare: Hannah Saldert

Handledare: Linda Berg

Termin: Hötterminen 2012

Ord: 13 942

Innehållsförteckning

1	Inledning	5
2	Teori och Tidigare Forskning	6
2.1	Identitet som begrepp	7
2.2	Identitetskonstruktion	8
2.3	Vad är pengar?	10
2.4	Vikten av kollektiv identitet för inställningen till euron	11
2.5	Valutans och identitetens ömsesidiga förhållande	13
2.6	Eurokrisens påverkan på relationen mellan europeisk identitet och euron	14
3	Preciserat syfte och frågeställningar	17
4	Metod och Material	18
4.1	Datamaterial	18
4.2	Analys	20
5	Resultat	26
5.1	Europeisk identitet	27
5.2	Inställning till euron	29
5.3	Samband mellan europeisk identitet och inställningen till euron	32
6	Diskussion och Slutsats	36
7	Sammanfattning	39
8	Referenslista	40
9	Appendix	44

Tabeller

Tabell 4.1. Översikt medlemsländers inträde i Europeiska unionen samt införandet av euron.	19
Tabell 4.2. Översikt variablerna som mäter europeisk identitet	20
Tabell 4.3. Översikt kontrollvariabler	24
Tabell 5.1. Samband mellan Känner sig som EU-medborgare och Inställningen till euron 2009 (procent).....	33
Tabell 5.2. Samband mellan Känner sig som EU-medborgare och Inställning till euron 2011 (procent).....	34
Tabell 5.3. Samband mellan Känner sig som EU-medborgare och Inställning till euron med kontrollvariabler, 2009 & 2011 (OLS regressionsanalys)	35

Figurer

Figur 2.1. Euron som symbol påverkar en europeisk identitet.....	9
Figur 2.2. Europeisk identitet förklarar inställningen till euron.....	13
Figur 2.3. Europeisk identitet och eurons ömsesidiga förhållande.....	14
Figur 2.4. Eurokrisens och innehavandet av eurons påverkan på relationen mellan europeisk identitet och inställningen till euron.....	17
Figur 5.1. Europeisk identifikation för hela EU mellan 2000-2011 (procent).....	27
Figur 5.2. Europeisk identifikation för Eurozonen mellan 2000-2011 (procent).	28
Figur 5.3. Europeisk identifikation för övriga medlemsländer 2000-2011 (procent).	29
Figur 5.4. Inställningen till euron inom hela EU mellan 2000-2011 (procent).	30
Figur 5.5. Positiv inställning till euron för Eurozonen och övriga medlemsländer mellan 2000-2011 (procent).	31

1 Inledning

Skuldkriser i Europa medför på många håll nedskärningar i statsbudgetar vilket i sin tur resulterar i missnöjda medborgare som gör uppror (TT-DN.se, 2012, 14 november). Detta väcker frågan om vad som händer med den europeiska identiteten när det går dåligt för euron. Angela Merkel hävdar att ”om euron fallerar, blir det Europas fall” (spiegel.de, 2011, 9 juni). Det finns en oro över att Eurokrisen splittrar medlemsländerna, och att den negativa inställningen till euron också försvagar den kollektiva identiteten av att var europé (theworld.org, 2011, 6 december).

Valuta har varit starkt sammankopplad med nationalstaterna de senaste hundra åren. När nationalstaterna uppkom och tog ansvar för en nationell valuta gjordes det med ett löfte att underhålla det då nya monetära systemet, vilket var ett steg i skapandet av gränser och centralisering av den politiska makten i en stat (Wolters, 2001: 9). Euron går dock inte att koppla till endast en nationalstat, utan hanteras av privata banker, utifrån riktlinjer som Europeiska centralbanken sätter, och har accepterats som den gällande valutan av euro-medlemsländerna. Nationalstaterna har dock fortfarande ansvar för finanspolitiken. Nu när vissa medlemsländer (till exempel Grekland, Portugal och Spanien) blir mer drabbade i den ekonomiska krisen än andra är det oklart var den politiska makten och säkerheten ligger och vem som ska stå för räkningen.

Pengar har en tudelad karaktär. Shore beskriver detta som ett janusansikte, där ena sidan är av teknisk och ekonomisk karaktär medan den andra är kulturell och politisk, och uttrycker nationalitet och identitet (Shore, 2012: s.6). Valuta är alltså mer än ett verktyg vid handel, det är också en symbol för nationalstaten. Genom den traditionella kopplingen till nationalstaterna blir det en symbol för medborgarskapet, och något som folket kan samlas kring och associera till. Pengar är (än så länge) något fysiskt, något du kan ta på, och något som människor använder i sin vardag, vilket kan beskrivas som *banal nationalism*, valutan fungerar som undermedvetna påminnelser om användarens nationella identitet (Billig, 1995: 133), eller i fallet med Euron: den europeiska identiteten. Kaelberer hävdar dessutom att relationen mellan valuta och identitet är ”ömsesidig”. Samtidigt som pengar kan vara identitetsskapande, som symbol för ett territorium, krävs det en viss grad av kollektiv identitet för att en valuta ska fungera (Kaelberer, 2004: 161). Shore menar också att euron, som från början skulle ena medlemmarna, nu tycks ha den motsatta effekten. Nu tycks euron gå över till att symbolisera splittringen och olikheterna mellan länderna istället för enande (Shore, 2012: 8). Kaelberer hävdar att på samma sätt som valutan stärker identiteten, skulle också en

illa hanterad valuta orsaka motsatsen, att identiteten försvagas (Kaelberer, 2004: 178), och en försvagad identitet innebär också mindre legitimitet åt de beslut som tas på EU-nivå.

Banken Lehman Brothers konkurs 2008 var katalysatorn för den ekonomiska kris som sedan skulle följa. Innan dess hade en bolånebubbla, som tillslut sprack, byggts upp i USA, men också resten av världen (Ingham, 2011: 242). Vissa länder var mer skuldsatta än andra, och drabbades mer av krisen. Inom Eurozonen var det främst Medelhavsländerna: Grekland, Spanien och Portugal, och 2010 blev Eurokrisen ett faktum (Ingham, 2011: 247). Vissa hävdar att den var oundviklig, då det fortfarande var för stora skillnader mellan ländernas finanspolitik när de gick in i eurosamarbetet (Shore, 2012: 8; Morascik, 2012: 58), och det finns delade meningar om hur den ekonomiska krisen ska lösas. Vissa menar att det krävs att de drabbade länderna skär ner i sina statsbudgetar, och därmed på välfärden, trots att det inte var hur länderna budgeterat som orsakade krisen (Morascik, 2012: 57). Eurokrisen handlar inte endast om siffror på ett papper utan, framförallt, om människor de som får betala och ta konsekvenserna av krisen och åtgärds paketet.

En försvagad europeisk identitet skulle alltså kunna innebära ett lägre förtroende för euron och en fördjupad ekonomisk kris vilket i sin tur skulle innebära ytterligare försvagad identitet. Det hela skulle resultera i en nedåtgående spiral. Tidigare forskning har visat att det finns ett samband mellan eurons status och att identifiera sig som europé, men inte hur relationen påverkas av en instabil euro. Det övergripande syftet med denna uppsats är att studera om, och i så fall hur, eurokrisen har påverkat sambandet mellan individens europaidentitet och deras attityder till euron.

2 Teori och Tidigare Forskning

Tidigare forskning inom området kan främst delas in i två kategorier: de som utgår från att euron påverkar den europeiska identiteten; och de som utgår från att den nationella och den europeiska identiteten påverkar inställningen till euron. Utöver dessa har en tredje inriktning börjat träda fram där de första två kategorierna kombineras, och utgår från att relationen är ömsesidig: euron påverkar identiteten men att identiteten samtidigt påverkar inställningen till euron.

I avsnittet som följer kommer jag först att beskriva begreppet *identitet*, sedan behandlar jag teorier kring hur en kollektiv identitet skapas och vilken funktion symboler har för konstruktionen. Efter det går jag in på den sociala relation som finns och krävs för att pengars funktion ska upprätthållas samt behovet av kollektiv identitet. Sedan kopplar jag ihop

teorierna och beskriver relationen mellan dem. Till sist går jag in på vilka tänkbara effekter Eurokrisen kan ha på denna relation.

2.1 Identitet som begrepp

Identitet kan förstås utifrån två grundperspektiv: *essentialism* och *konstruktivism*.

Essentialismen förklarar identitet som en oföränderlig kärna eller essens och något som har sitt ursprung i biologiska eller psykologiska förhållanden, medan konstruktivismen beskriver identitet som något socialt konstruerat (Brante, Andersen & Korsnes, 2001: 73). Identitet i sig kan beskrivas som en gemenskap mellan individer, eller grupper, genom interaktion mellan varandra och omgivande andra (Fornäs, 2012: 43). Individen känner tillhörighet till olika grupper, dess tillhörighet är en beskrivning av ”vem personen är”, och det som är gemensamt för individerna i en grupp definierar gruppens identitet. En nationell gruppidentitet, eller kollektiv identitet, definieras utifrån det territoriella område individerna tillhör. Denna sorts kollektiva identitet kan definieras som en *föreställd politisk gemenskap*: medlemmarna i en nationalstat kommer aldrig att ha kontakt, nära eller yttlig, med mer än en minoritet av övriga medlemmar, men ändå ha en uppfattning av att de har något gemensamt med varandra (Anderson, 1992: 21). Skillnaden mellan individuell identitet och kollektiv identitet skulle kunna beskrivas som att den individuella identiteten är något personen *är*, medan den kollektiva identiteten är något individen *tillhör*. Även om en kollektiv identitet beskrivs som något som definierar en grupp, är det fortfarande individerna inom gruppen som ”skapar” identiteten genom en känsla av att de är en del av gruppen. Att känna sig som Europé eller att identifiera sig med Europa är alltså en känsla av att tillhöra Europa och känna en gemenskap med andra individer som också ”tillhör” Europa. Den kollektiva Europaidentiteten skapas med andra ord av att flera individer känner denna tillhörighet och gemenskap.

En identitet är inte en konstant enhet utan snarare något flytande. En individ kan ha flera identiteter samtidigt och beroende på kontext kan identiteter bli starkare eller svagare samt variera över tid. När det gäller individer i en grupp innebär detta också att alla inte har exakt samma identitet, eller identiteter. Inom en och samma grupp kan individerna som delar den kollektiva identiteten samtidigt identifiera sig med andra och olika grupper (Fornäs, 2012: 50), det vill säga att folks europeiska identitet samexisterar med identitet som är beroende av vilket kön personen har, religion sexuell läggning, politiska ställningstagande och så vidare. Inom Europa har även nationell och europeisk identitet tenderat att samkorrelera (Bruter, 2003: 1159), samtidigt tolkas den europeiska identiteten i relation till andra identiteter, främst Islam, Asien Afrika och USA (Fornäs, 2012: 52). Identiteter kan förändras i styrka,

exempelvis när européer reser utanför Europa känner sig mer som européer än när de är inom Europa. Det är dock i princip inte troligt att en identitet skulle förändras drastiskt, utan den är snarare svårförändrad (Cederman, 2001: 17).

Den kollektiva identitet som kopplas till territorium, till exempel nationell identitet kan beskrivas som en *politisk (eller social) identitet*. Bruter delar upp den politiska identiteten i två typer: kulturell och medborgerlig (Bruter, 2005: 5). Den kulturella identiteten kopplas till en gemenskap genom till exempel myter, symboler och historia hos en folkgrupp, och behöver inte följa ett territoriums gränser, medan den medborgerliga identiteten kopplas till de gemensamma rättigheter och skyldigheter som finns inom till exempel en nationalstat. De båda typerna är ofta sammankopplade, men inte nödvändigtvis. Till exempel, refererar den kulturella identiteten till Europa som kontinent med sin historia och kulturella arv, medan den medborgerliga identiteten skulle referera till Europeiska union (EU), och de två är inte självklart sammankopplade än då det är lättare för folk att se sig som européer än EU-medborgare (Bruter, 2005: 13). För att EU ska kunna få ett stabilt legitimitetsfundament krävs dock en politisk europeisk identitet, och en förutsättning för en stark nationell identitet är att medborgarna känner solidaritet med staten, och tillit till att denna, bland annat, fördelar samhällets resurser och upprätthåller en ordning (Karlsson, 1996: 204).

2.2 Identitetskonstruktion

Sociala gränser är nyckeln till interaktivt identitetsskapande, då det finns en kontroll över det flöde som går in och ut ur en grupp och på så sätt skapar en kollektiv självmedvetenhet (Cederman, 2001: 4). Kollektiv identitet kan ses som en konstruktion utifrån sociala kommunikationsprocesser, vilken bidrar till en avgränsning av gruppen. För att förstå identitetsskapandet krävs det en förståelse för ritualen av inkludering och exkludering (Cederman, 2001: 7). Här kan Eurozonen ses som en avgränsad grupp inom EU, där användandet av Euron skapar nya avgränsningar, och på så sätt en inkludering för de länder som är med och en sorts exkludering av de som inte är med i Eurosamarbetet.

Enligt essentialismen uppstår den politiska identiteten direkt från någon underliggande essens, medan konstruktivismen utgår från att identitet skapas inom en grupp och att kulturen snarare är en effekt av den (Cederman, 2001: 10-11). Utifrån konstruktivismen är det också staten, och politiska institutioner generellt, som är bärare och de som upprätthåller den politiska identiteten (Cederman, 2001: 16). Med utgångspunkten att en kollektiv identitet inte endast är ett mentalt fenomen som finns inne i människor, utan något som skapas mellan människor genom interaktion, får materiella symboler och tecken stor betydelse för

upprätthållandet av identitet. Symbolerna kan rent av skapa eller forma den (Fornäs, 2012: 43). Genom att standardisera en uppsättning symboler försöker Europeiska kommissionen skapa en europeisk referensram, och på så sätt skapa en europeisk identitet uppifrån (Karlsson, 1996: 209). Symbolerna som tagits fram för att representera Europa (Europadagen, Europahymnen, flaggan, mottot och euron) har en innerbörd, och utgör en tolkning av vad europaidentiteten innebär (Fornäs, 20012: 54). De representerar inte bara den politiska verkligheten, utan skapar den. Även om symbolerna spelar en liten roll i det politiska och vardagliga livet, så formar de ett nätverk av motivering och orientering av värden som guidar den politiska och sociala praktiken (Fornäs, 2012: 62). Euron är en av dessa symboler, vilket Europeiska kommissionen också har uttalat: "...euron [ger] EU-invånarna en handfast symbol för den europeiska identiteten" (Europeiska kommissionen, 2011).

Tidigare forskning visar att introduktionen av euron som materiell valuta tycks ha påverkat den europeiska identiteten och att euron har blivit en symbol som EU-medborgarna identifierar sig med (Risse, 2003: 492-493). Samtidigt är bilden mer komplicerad då euron inte endast är en symbol utan också ett ekonomiskt verktyg för handel, vilket visas då EU-medborgare inte nödvändigtvis identifierar sig med Europa eller EU när de använder euron, utan kan använda den även utan att känna sig som européer eller EU-medborgare (Risse, 2003: 494). Ytterligare forskning på euron som identitetsskapande symbol har analyserat och jämfört motiv på sedlar och mynt i olika europeiska länder, samt jämfört hur motiven har förändrats genom historien. Forskningen har visat att den symbolik (bilder och motiv) som används på sedlar och mynt har varierat mer över tid än mellan länder. Då de europeiska länderna länge har haft parallella gemensam symbolik borde problematiken i att skapa en europaidentitet inte vara så stor som många hävdar (Hymans, 2004: 24).

Eurozonen är alltså en avgränsad grupp där användandet av euron skapar gränserna, och på så sätt inkluderar de länder som är med och exkluderar de som inte är med. Användandet av euron kan forma eller skapa identitet, vilket Europeiska kommissionen aktivt försöker använda sig av. Introduktionen av euron som materiell valuta tycks dessutom ha påverkat den europeiska identiteten och med det har den också blivit en symbol som EU-medborgarna identifierar sig med.

Figur 2.1. Euron som symbol påverkar en europeisk identitet

Euron skulle alltså kunna ses som identitetskapare, genom att individer använder sig av euron stärks deras europaidentitet. Valutan är alltså en symbol för den europeiska identiteten, men det är förstås inte dess enda syfte.

2.3 Vad är pengar?

Till skillnad från flaggan, europahymnen, europadagen och mottot är euron inte endast en symbol utan har även en materiell funktion. Pengar brukar beskrivas genom tre egenskaper: *bytesmedel*, vid handel används pengar som symbol för motsvarande värde på den vara som de byts ut mot; *värdebevarare*, genom att tillerkänna pengar ett värde kan personer och företag bära med sig ”värdet”; och *värdemätare*, då pengar har ett fast värde används de för att prissätta andra varor och mäter då deras värde (Ingham, 2011: 67). Det värde som pengar symboliserar är accepterat och tilldelat av det kollektiv som använder dem, och kan på så sätt ses som politiskt och socialt konstruerat (Ingham, 2011: 69). Ordet *pengar* syftar i regel till den fysiska valutan, sedlar och mynt, men det värde som pengar symboliserar finns också i elektronisk form, till exempel vid användandet av bank-/kreditkort eller internetbetalning. Historiskt har den fysiska valutan och det värde den representerat varit tätt sammankopplade, men under historiens utveckling är bandet inte lika självklart längre. Nya former av betalningsmedel har börjat användas, till exempel skuldbrev eller krediter som i sig representerar den fysiska valutan, eller löftet om att pengarna finns och mottagaren kommer få det motsvarande värdet genom att lösa in krediten (IOU) (Ingham, 2004: 40). Idag är ett annat vanligt betalningssätt, vid sidan av fysiska pengar, betal- eller kreditkort, eller sen Internets utveckling internetbetalning direkt från bankkontot. Huruvida krediter ska ses som pengar eller om pengar endast innebär den fysiska valutan är och har varit omstritt. Fysisk valuta i sig är tryckt i en begränsad mängd vilket i sig gör dem värdefulla, medans krediter ses som en skuld och inte utökar den redan existerande mängd av fysisk valuta. Vissa hävdar dock att eftersom även pengar är en skuld, pengar i sig har inget värde om de inte kan bytas mot varor eller tjänster, så kan krediter ses motsvara fysiska pengar (Ingham, 2004: 42).

De senaste hundra åren har valuta varit sammankopplad med nationalstaterna (Wolters, 2001: 9). Detta har inneburit att staten inom landet har ansvarat för att trycka pengar, sätta dess värde och hålla det stabilt (Ingham, 2004: 47). Krediter hanteras dock främst av banker, i former av lån, bankkonton, kreditkort och så vidare. Den elektroniska valutan gör det svårare att sära på fysiska pengar och krediter, till exempel då de flesta av oss har ett bankkonto och ett bankkort med ett värde på som vi förväntar oss motsvarar fysiska pengar, samtidigt som

det blir vanligare att vi handlar på avbetalning eller tar lån. Den elektroniska valutan kan på så sätt ses som slutet för (materiella) pengar och gör att nationalstatens roll blir mindre i pengaproduktionen och tappar också mer och mer sin kontroll över den (Ingham, 2004: 176).

När euron infördes, 1 januari 1999, skedde detta i ett första steg som elektronisk valuta, vilket innebar att de ursprungliga sedlar och mynt som användes i de 11 länder som var först ut (se tabell 4.1) fanns kvar men var ”underställda” euron och användes för kontant betalning, men euron användes för räkenskaper och elektroniska betalningar. Först 2002 infördes euron som fysisk valuta, och ersatte de tidigare även för kontantbetalning (Europeiska kommissionen, 2011). Eurozonen är en ”ny” form av valutaområde, euron är helt och hållet ”privata” pengar som skapas av privatägda banker efter de mål som Europeiska centralbanken sätter (Ingham, 2004: 191). Det är alltså inte en ”stat” som producerar euron eller hanterar penningpolitiken, däremot ligger ansvaret för finanspolitiken (skatter och offentliga utgifter) och strukturpolitik (arbetsmarknad, pensioner och kapitalmarknader) kvar hos nationalstaterna, dock med vissa krav från Europeiska centralbanken (europeisk kommissionen, 2011).

2.4 Vikten av kollektiv identitet för inställningen till euron

Pengar uppfyller flera funktioner samtidigt, då de både är ett ekonomiskt verktyg vid handel men också ett kulturellt medium som kopplar samman folket inom ett valutaområde (Fornäs, 2012: 205). Materiella pengar har de senaste hundra åren använts av medborgare i deras vardagliga liv och innefattar ett antal aspekter som identifierar samhället vars stat garanterar dess värde. Pengars funktion är beroende av kombinationen av tillit och stabilitet med mobilitet (Fornäs, 2012: 206). Denna funktion kan endast förklaras som ett resultat av sociala och politiska processer (Ingham, 2004: 70). Pengar är en social (och politisk) relation på så sätt att dess funktion är beroende av ett socialt konstruerat löfte mellan aktörer och institutioner (Ingham, 2004: 198). För att en valuta ska fungera krävs att de inblandade litar på att valutan i sig faktiskt är värd det den utgörs för att vara, en överenskommelse mellan aktörer. Pengar är i realiteten en skuld, ett löfte om att det värde som byts mot pengar kan återfås genom att byta pengar mot något annat. Den institution, till exempel en stat, som producerar pengarna lovar att ta emot samma valuta som betalning (till exempel skatt) som den delar ut. (Ingham, 2004: 198). Pengar kan också beskrivas som ett generaliserat medium för kommunikation och interaktion (Ingham, 2004: 60). När aktörer, individer eller organisationer, handlar med pengar sker en tolkningsprocess. Dels tolkas pengarna, handlingen att byta pengar och aktörerna inblandade i processen, och dels måste aktörerna lita

på att pengarna faktiskt har det värde som de utges för att ha, och att aktörerna godtar det värdet. Värdet i sig är inte reellt, utan är socialt konstruerat och bygger på en tro att det finns där (Ingham, 2004: 64-65). När tilliten försvinner ökar risken för ekonomiska kriser, till exempel: om användarna av valutan tappar tilltro till den som värdebevarare, kommer personen förmodligen försöka spendera den så fort som möjligt för att få reellt värde (varor), vilket leder till inflation (Ingham, 2011: 83).

Genom det socialt organiserade monetära systemet kan pengar bära och förflytta värde, och endast genom detta system kan pengar förkroppsliga det. Pengatransaktion skiljer sig från byteshandel genom att tilliten förflyttas från de inblandade till en tredje part, nämligen den part som ”skapar pengarna” (Ingham, 2004: 71-72). Den tillit som människor känner till pengar kan beskrivas som självuppfyllande och långsiktig, rotad i en social och politisk legitim överenskommelse. Den tillfördelade tilliten eller löftet inkluderar också en mer transparent garanti i det tredelade ömsesidiga beroende mellan skaparen och användaren, samt mellan användare (Ingham, 2004: 74-75). För att en valuta ska fungera krävs en viss kollektiv identitet (Kaelberer, 2004: 173). Finns det en kollektiv identitet tyder det på att det finns en gemenskap, en känsla hos individerna att de tillhör gruppen, och en tillit till varandra. Som nämnts tidigare är en kollektiv identitet viktig för att känna tillit till ”staten”, eller den som fördelar resurser, som i eurons fall skulle motsvara EU, även om resursfördelningen fortfarande ligger kvar hos nationalstaterna. Den sociala relationen vid produktionen av Euron baseras på antagandet att pengar är ett neutralt bytesmedel, där nationalstater inte har någon politisk påverkan (Ingham, 2004: 194).

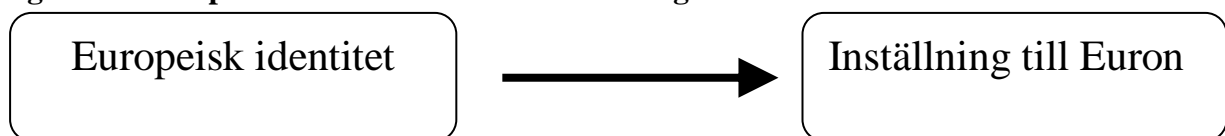
Tidigare forskning har visat att nationell och europeisk identitet samexisterar, och med det att nationell identitet inte påverkar inställningen till gemensam valuta negativt, men att däremot europeisk identitet och goda ekonomiska förväntningar påverkar inställningen positivt (Luna-Acros et al, 2001: 458). Ytterligare forskning visar att nationell och europeisk identitet inte bara samexisterar utan också är sammankopplade, dock med vissa undantag, till exempel Storbritannien där dessa istället tycks vara i princip inkompatibla (Müller-Peters, 1998: 707).

Tidigare forskning visar alltså att det finns ett samband mellan identitet och inställningen till euron, men det finns också forskning som visar att uppfattningen om den ekonomiska situationen påverkar inställningen till euron. Här lyfts fram att det är mer intressant att titta på respondenternas subjektiva uppfattning av det ekonomiska läget än hur det faktiskt ser ut, då medborgarna inte nödvändigtvis är medvetna om eller uppfattar hur valutan står eller hur hög inflationen är (Banducci, Karp & Loedel, 2009: 572-573). Forskning med denna utgångspunkt

visar att valutors ställning i förhållande till andra valutor också kan användas som ett mått på deras symboliska värde (Banducci, Karp & Loedel, 2009: 566; Hobolt & Leblond, 2009: 203). En stark valuta genererar stöd till densamma (Banducci, Karp & Loedel, 2009: 577), medan en stark nationell valuta skapar en mer negativ inställning till euron (Hobolt & Leblond, 2009: 220-221). Tänkbart är att inställningen till euron också beror på individers egenintresse, till exempel hur deras ekonomiska situation påverkas av euron. Olika faktorer som kan påverka hur ens ekonomiska situation ser ut är: *kön*, män tenderar att tjäna mer än kvinnor; *utbildning*, personer med högre utbildning tenderar att tjäna mer än personer med lägre utbildningsgrad; och *ålder*, inkomst tenderar också att bero på vilken ålder personen innehar. Utöver identitet finns även ytterligare tänkbara känslomässiga förklaringar till vilken inställning individer har till euron, exempelvis *värderingar*, vilket ofta hör samman med politisk ideologi eller huruvida en individ placerar sig mer åt vänster eller höger politiskt (Berg, 2011: 122).

En viss grad av kollektiv identitet krävs alltså för att en valuta ska fungera. Pengar är i realiteten en skuld och har i sig inget reellt värde. Värdet uppkommer först om det finns en tillit mellan användare, och användare och skapare, vilket underlättar om det finns en gemenskap. Tidigare forskning visar också att europeisk identitet och goda ekonomiska förväntningar påverkar inställningen till euron positivt.

Figur 2.2. Europeisk identitet förklarar inställningen till euron

Europeisk identitet kan alltså ses som en påverka på vilken inställning individer har till euron, och då som till viss del nödvändig för en fungerande euro. Som tidigare forskning har visat tycks det finnas ett samband mellan euron och en europaidentitet, samt forskning som visar att både euron stärker den europeiska identiteten, men också att europaidentiteten påverkar inställningen till euron. Relationen tycks alltså vara ömsesidig.

2.5 Valutans och identitetens ömsesidiga förhållande

Pengar har blivit en institutionaliserad social mekanism som binder samman kollektiv (Fornäs, 2012: 207). Det värde som pengar bär har blivit en omedveten överrenskommelse, som tas för givet i de samhällen där denna ekonomiska ordning råder. Valuta symboliserar

eller skapar också ett avgränsat område. En valuta blir något gemensamt för individerna inom området, en symbol för den grupp som de tillhör. Pengars ekonomiska, sociala och kulturella aspekter är sammanvävda och förutsätter varandra (Fornäs, 2012: 208). Det uttalade syftet med euron har från början varit att ha en praktisk funktion och fungera som symbol för en europaidentitet. Samspelet mellan abstrakt/konkret, mobil/stabil och kollektiv/individuell påverkar pengars roll som formgivare av identiteter och samhällen (Fornäs, 2012: 207). Samtidigt krävs en gemenskap mellan individerna som använder valutan. Att individerna identifierar sig med varandra, eller anser sig tillhöra samma grupp är viktigt för att känna tillit till varandra. Pengars abstraktion formar samma kollektiva identitet som den symboliserar genom dess funktion och design (Fornäs, 2012: 207), och genom att fungera som en symbol för kollektivet stärks också kollektivets tillit till den.

Tidigare forskning som utgår från ömsesidigheten i relationen mellan valuta och identitet visar att införandet av euron har påverkat hur EU-medborgarna identifierar sig med EU och Europa, samtidigt tycks det också krävas en europeisk identitet för att folket ska vara bekväma med att använda euron. Sambandet mellan euron och den europeiska identiteten går åt båda hållen (Risse, 2003: 501-502).

Figur 2.3. Europeisk identitet och eurons ömsesidiga förhållande

Pengars ekonomiska, sociala och kulturella aspekter förutsätter varandra. Euron skapar en gemenskap eller identitet, identiteten i sig underlättar tilliten som krävs för att euron ska fungera. Detta leder till en undran hur relationen påverkas när någon av aspekterna påverkas negativt, till exempel av en ekonomisk kris.

2.6 Eurokrisens påverkan på relationen mellan europeisk identitet och euron

Två scenarier brukar lyftas fram som möjliga slut på Eurokrisen: att unionen delas upp i mindre valutazoner eller att behovet av monetär suveränitet leder till fortsatt politisk integration (Ingham, 2011: 248). I dagsläget tycks kursen snarare styras mot ett fördjupat samarbete på nya ekonomiska områden (Kallin, 2012, 24 juli), men samtidigt är vägen dit kantad av förhandlingar och hantering av de konsekvenser som Eurokrisen redan har utsatt

medlemsländerna för. Införandet av euron i, de nu 17, medlemsländerna har i sig skapat två grupperingar inom EU: de med euron och de utan. Som tidigare nämnts, kan användandet av euron skapa avgränsningar där länder inom Eurozonen inkluderas medan länder utanför samarbetet exkluderas (2.2 Identitetskonstruktion). Djupare ekonomiskt samarbete riktar sig främst till medlemsländerna inom Eurozonen (Carp, 2012, 13 december), vilket kan leda till att det blir en tydligare uppdelning mellan de två grupperna.

Som redan nämnt är det den Europeiska centralbanken som hanterar den monetära politiken, medan finanspolitiken fortfarande ligger kvar hos respektive nationalstat. Länder där monetär och finanspolitik är sammankopplade har oftast lättare för att hantera ekonomiska kriser, eftersom staten har ansvar för att hålla valutan stabil och, som i det här fallet, går in och stöttar banker ekonomiskt (genom skattepengar) så att de inte går i konkurs. Men för Eurozonen saknas det ansvaret, och därför måste medlemsländerna förhandla om huruvida utsatta medlemsländer ska få stödpaket (Brors: 2012, 27 november). Dessa något känsliga förhandlingar riskerar att bilda nya grupperingar där ”rika” medlemsländer (de som känner att de måste betala för andras ”misstag”) ställs emot ”fattiga” medlemsländer (de som behöver ekonomiskt stöd för att kunna försörja sin befolkning). Förhandlingarna handlar om vem som bär ansvaret och därmed ska betala. Förhandlingarna leder också till diskussion om huruvida vissa medlemsländer ska fortsätta vara en del av Eurozonen eller gå tillbaka till sin före detta nationella valuta (Svahn, 2012, 15 februari). Detta bygger inte bara på grupperingen ”vi” inom Eurozonen och ”dem” utanför, genom hot om exkludering från gruppen, utan skapar också splittring inom Eurozonen när nya ”vi” och ”dem” grupperingar bildas. Euron som från början var menad att ena medlemsländerna tycks nu få den motsatta effekten och symbolisera splittring istället (Shore, 2012: 8). Detta visar sig inte endast mellan medlemsländer utan även inom då konsekvenserna av krisen drabbar olika samhällsgrupper olika.

Nationalstaterna drar in på välfärden vilket drabbar främst medborgare med lägre inkomst (Moravcsik, 2012: 66). Trots att det är banker som går, eller är på väg att gå, i konkurs, rapporteras de fortsätta gå med vinst och betala ut höga bonusar till sina direktörer, vilket har förargat allmänheten (Ingham, 2011: 245). I slutändan är det medborgare med sämre ekonomi, och som behöver välfärd för att kunna leva ett drägligt liv, som drabbas, vilket skapar splittringar inom medlemsländerna och anti-kapitalistiska rörelser blir vanligare och växer sig större (Ingham, 2011: 249). Att tilliten till EU:s förmåga att hålla en stabil valuta brister kommer till uttryck bland annat genom de flertal demonstrationer och protester i ett antal EU-länder, men också genom att alternativa valutor börjar användas istället (Björklund, 2012, 17 juni). Detta kan påverka identiteten på ett helt annat sätt då de drabbade

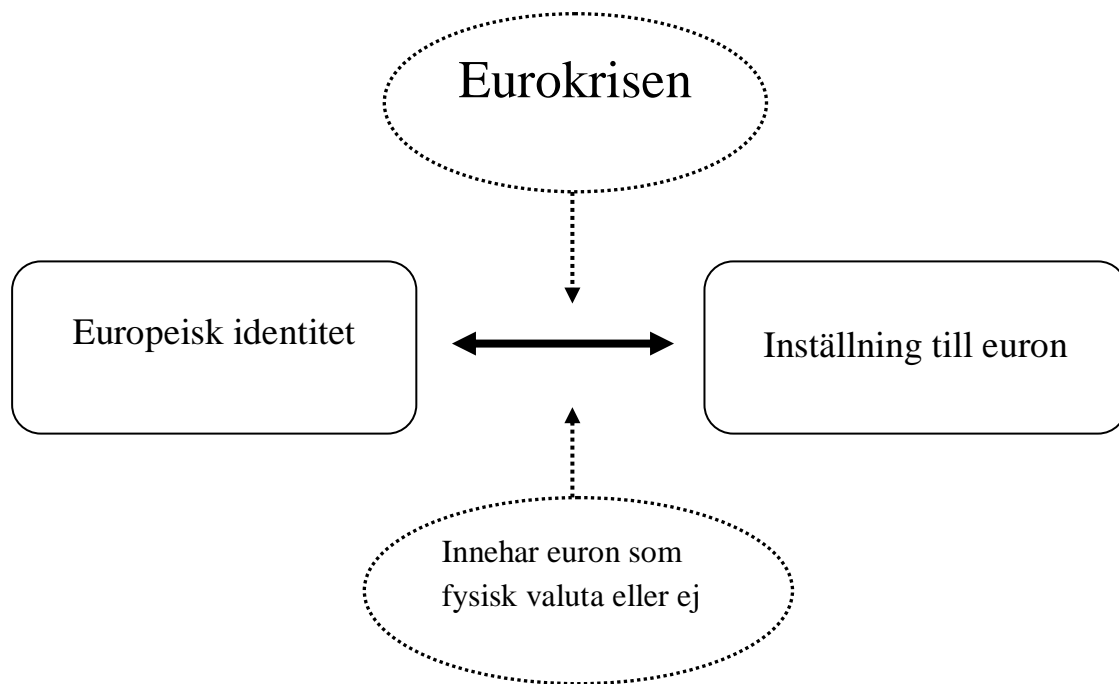
människorna inte bara befinner sig inom ett land utan finns i de flesta länder inom EU. På så sätt stärks en transnationell gemenskap som snarare baseras på klass än nationalitet.

Som tidigare nämnt, kan identiteter förändras i styrka men det är inte troligt att en identitet skulle förändras drastiskt och försvinna helt (Cederman, 2005: 17). Dessa relativt nya grupperingar som uppkommer under krisen behöver inte vara nya eller riskera att konkurrera ut europaidentifikationen. Snarare är det troligt att rådande omständighet ökar identifikation till olika grupper som nationalitet eller klasstillhörighet, vilket alltså är en möjlig effekt av Eurokrisen.

Som tidigare forskning har visat påverkar ekonomiska faktorer inställningen till euron (Banducci, Karp & Loedel, 2009; Hobolt & Leblond, 2009). Eurokrisen är i sig en ekonomisk faktor, och påverkar förmodligen individens uppfattning av den ekonomiska situationen, vilket dock kan variera beroende på hur media rapporterar och hur individer i övrigt får sin information samt vilken förkunskap de har. För övriga medlemsländer bör inställningen till euron också påverkas av hur deras nationella valutor står, då en stark nationell valuta skapar en mer negativ inställning till euron (Hobolt & Leblond, 2009: 220-221). Då valutors ställning i förhållande till varandra används som ett mått på deras symboliska värde (Banducci, Karp & Loedel, 2009: 566; Hobolt & Leblond, 2009: 203). Sannolikt är att rapporteringen kring Eurokrisen i övriga medlemsländer stärker medborgarnas tillit till sin egen valuta och blir mer negativt inställda till euron. Inom Eurozonen är euron dock en del av befolkningens vardag och tycks blivit en symbol som EU-medborgare identifierar sig med efter införandet av den fysiska valutan (Risse, 2003: 492-493). Då relationen mellan valuta och identitet är ”ömsesidig” och det krävs en viss grad av kollektiv identitet för att en valuta ska fungera (Kaelberer, 2004: 161), kan det tänkas att ifall euron och europaidentiteten är så sammankopplade skulle en bibehållen känsla av att tillhöra EU också generera en fortsatt positiv inställning till euron. Dock skulle instabilitet i valutan kunna påverka det sociala och psykologiska negativt, och på så sätt försvaga europaidentiteten (Shore, 2012: 6).

Eurokrisen skulle alltså kunna påverka europaidentiteten delvis genom nya och gamla grupperingar stärks, men också beroende på hur stabil valutan uppfattas av medborgarna, då relationen mellan euron och europaidentiteten innefattar ett ömsedigt förhållande. Inställningen till euron kan påverkas av ifall europaidentiteten förändras men också av uppfattning av den ekonomiska situationen samt om medborgarna känner tillit till att EU kan hålla valutan stabil.

Figur 2.4. Eurokrisens och innehavandet av eurons påverkan på relationen mellan europeisk identitet och inställning till euron

Eurokrisen har konsekvenser för flera områden samtidigt, sociala som ekonomiska och politisk, vilket i sin tur har effekter på varandra, vilket gör det svårt att se vad som ursprungligen orsakar vad, kanske till och med omöjligt. Utifrån den teoretiska bakgrunden bör Eurokrisens påverkan på relationen mellan europaidentiteten och inställningen till euron se olika ut beroende på om medlemslandet har infört euron eller ej, vill säga om medborgarna använder euron i sin vardag eller ej.

3 Preciserat syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är tredelat: för det första, undersöker jag hur europeisk identitet har förändrats över tid, och hur den skiljer sig mellan medlemsländer som har infört euron respektive inte infört euron än; för det andra, undersöker jag hur inställningen till euron har förändrats över tid, och hur den skiljer sig åt mellan medlemsländer som har infört euron respektive inte gjort det; för det tredje, undersöker jag om, och i så fall, hur relationen mellan en europeisk identitet och inställningen till euron har förändrats i samband med eurokrisen inom Eurozonen och övriga medlemsländer. Hur europeisk identitet och inställning till euron har förändrats över tid är viktigt att ha med sig för att kunna dra några rimliga slutsatser i steg tre, hur relationen har förändrats i samband med eurokrisen i de två grupperingarna. Genom

dessa analyser ämnar denna uppsats utveckla existerande teorier kring relationen mellan kollektiv identitet och valuta. De frågeställningar uppsatsen besvarar är:

Hur har europeisk identitet förändrats inom Eurozonen och övriga medlemsländer mellan åren 2000 och 2011?

Hur har inställningen till euron förändrats inom Eurozonen och övriga medlemsländer mellan 2000 och 2011?

Skiljer sig relationen mellan en europeisk identitet och inställningen till euron åt mellan EU-länderna inom Eurozonen och övriga medlemsländer och hur har denna relation förändrats mellan 2009 och 2011?

4 Metod och Material

För att besvara mina frågeställningar använder jag mig av kvantitativ statistisk analys av enkätdata då jag ämnar beskriva attityder till euron och i vilken utsträckning individer identifierar sig med Europa, samt sambandet där emellan. Jag utgår från individers känsla av tillhörighet då det jag testat är huruvida känslan av europatillhörighet korrelerar med vilken inställning individerna har till euron.

Jag kommer behandla mitt material genom univariata, bivariata samt multivariata analyser. De univariata analyserna undersöker frekvenserna av europaidentifikation och inställning till euron mellan 2000-2011. De bivariata och multivariata analyserna undersöker sambandet mellan dessa två variabler och hur detta samband varierat under Eurokrisen. Vid alla tre sorters analyser jämför jag också hur resultaten skiljer sig åt beroende på huruvida respondenterna tillhör Eurozonen eller övriga medlemsländer

4.1 Datamaterial

Jag använder mig av datamaterial från Standardeurobarometern mellan 2000-2011 som arrangeras av Europeisk kommissionen. Materialet samlas in genom ca 1000 face-to-face intervjuer (utifrån enkäter) per land, med viss variation beroende på storlek på landet. Insamlingen sker två till fem gånger per år. Det material som jag använt mig av har samlats en gång per år, antingen på våren eller hösten, förutom 2007 då det insamlades både våren (april-maj) och hösten (september-oktober), och då jag valt att utgå från båda mätillfällena (Europeiska kommissionen, 2012). Eftersom stickproven som är insamlade i varje land inte har tagit hänsyn till hur stor populationen är, och eftersom jag tittar på grupperingar av länder

behöver jag använda mig av viktat material som gör stickproven representativa för ländernas storlek inom gruppen. Eurobarometern har utgått från Eurostat för en beskrivning av totalpopulationen, vilken de har jämfört stickproven med för att de ska vara representativa för ålder, kön, region och storlek på orter.

Något att ta hänsyn till i de univariata analyserna över tid är att under tidsperioden 2000-2011 har det delvis tillkommit länder till EU, och det har också varierat över tid hur många medlemsländer som har ingått i Eurozonen (se tabell 4.1). Detta innebär också att det funnits en naturlig variation i antalet respondenter, då till exempel EU år 2004 utökades från 15 medlemsländer till 25 (för utförligare beskrivning av populationer och stickprov för varje mättillfälle se appendix). När det gäller mina bivariata och multivariata analyser bör det nämnas att Estland inför Euron 2011, vill säga att vid 2009 tillhör Estland gruppen övriga medlemsländer, men 2011 tillhör Estland Eurozonen. Detta förväntas dock inte ha någon avgörande påverkan på resultatet.

Tabell.4.1 Översikt medlemsländers inträde i Europeiska unionen samt införandet av euron

EU27	Inträde i EU (år)	Euron blir officiell valuta (år)
Belgien	1957	1999
Frankrike	1957	1999
Italien	1957	1999
Luxemburg	1957	1999
Nederländerna	1957	1999
Tyskland	Västtyskland 1957 Östtyskland 1990	1999
Irland	1973	1999
Danmark	1973	
Storbritannien	1973	
Grekland	1981	2001
Portugal	1986	1999
Spanien	1986	1999
Finland	1995	1999
Sverige	1995	
Österrike	1995	1999
Slovenien	2004	2007
Malta	2004	2008
Cypern	2004	2008
Slovakien	2004	2009
Estland	2004	2011
Lettland	2004	
Litauen	2004	
Tjeckien	2004	
Ungern	2004	
Bulgarien	2004	

Rumänien	2007	
Polen	2007	

Kommentar: Tabellen visar vilket år medlemsländerna gick blev medlemmar i EU samt när Euron blir officiell valuta. Märk väl att euron först infördes som fysisk valuta 2002, innan dess existerade den som digital handelsvaluta som länderna inom Eurozonen var knutna till.

4.2 Analys

För att besvara min första frågeställning genomför jag univariata analyser på min ena huvudvariabel: *Europeisk identitet*. Dessa analyser presenteras som diagram och redogör för hur stor andel personer identifierar sig med Europa och EU, samt hur detta har förändrats över tid, för hela EU och sedan utifrån grupperingarna Eurozonen och Övriga medlemsländer. Innehavandet av europaidentitet har operationaliserats i fem olika varianter (se tabell 4.2) Alla frågor har 4-skaliga svarsalternativ samt *Vet inte*. Alla frågor har kodats om till binära värden där *Vet inte* har kodats bort och behandlas alltså som ickesvar (missing).

Tabell 4.2. Översikt variablerna som mäter europeisk identitet

Frågor	Svarsalternativ	Omkodad till	År frågorna ställdes
Skulle du säga att du känner dig stolt över att vara europé?	1. Väldigt stolt 2. Ganska stolt 3. Inte särskilt stolt 4. Inte alls stolt 5. Vet inte	0. Känner sig inte stolt över att vara europé (alternativ 3-4) 1. Känner sig stolt över att vara Europé (alternativ 1-2)	2000, 2001, 2002, 2003, 2004 och 2006
Hur fäst känner du dig vid Europa?	1. Väldigt fäst 2. Ganska fäst 3. Inte särskilt fäst 4. Inte alls fäst 5. Vet inte	0. Känner sig inte fäst vid Europa (alternativ 3-4) 1. Känner sig fäst vid Europa (alternativ 1-2)	2000, 2003, 2004, 2005 och 2009
Hur fäst känner du dig vid Europeiska unionen?	1. Väldigt fäst 2. Ganska fäst 3. Inte särskilt fäst 4. Inte alls fäst 5. Vet inte	0. Känner sig inte fäst vid Europeiska unionen (alternativ 3-4) 1. Känner sig fäst vid Europeisk Unionen (alternativ 1-2)	2007 (april-maj och september-oktober)
I vilken utsträckning känner du dig personligen som europé?	1. I stor utsträckning 2. I viss utsträckning 3. Inte direkt 4. Inte alls 5. Vet inte	0. Känner sig inte som europé (alternativ 3-4) 1. Känner sig som europé (alternativ 1-2)	2008 och 2009
I vilken utsträckning känner du dig som EU-medborgare	1. I stor utsträckning 2. I viss utsträckning 3. Inte direkt 4. Inte alls 5. Vet inte	0. Känner sig inte som EU-medborgare (alternativ 3-4) 1. Känner sig som EU-medborgare (alternativ 1-2)	2009, 2010 och 2011

--	--	--	--

Kommentar: Tabellen beskriver de olika variabler som använts för att mäta europeisk identitet mellan åren 2000-2011. Tabellen anger hur variabeln har operationaliserats, dess svarsalternativ och hur dessa har omkodats inför analyserna.

Frågorna varierar från år till år och i vissa fall har flera frågor ställts vid samma tillfälle. De är valda för att de används för att fånga en form av politisk identifikation till Europa och eller EU. En problematik i valet av variabler är att det varierar huruvida de hänvisar till Europa eller EU. Som nämnt i teorikapitlet är inte identifikation till Europa och EU nödvändigtvis samma identifikation, och som ses i analyserna över tid i resultatdelen står variabeln *Hur fäst känner du dig vid Europeisk Unionen* ut jämfört med övriga variabler (se figur 5.1, 5.2 och 5.3). Bortsett från detta tycks dock utfallen på de olika variablerna ligga någorlunda nära varandra och verkar då också fånga någon form av europaidentitet. En fördel med att det är olika formulerade frågor är att de tillsammans fångar flera aspekter av identiteten. Politisk identitet kan delas upp, som tidigare nämnts, i kulturell och medborgerlig identitet (Bruter, 2003 & 2005). Där den kulturella identiteten skulle innebära att känna tillhörighet till Europa som kontinent med en gemensam historia och kulturellt arv. Den medborgerliga däremot innebär att känna gemensamma rättigheter och skyldigheter som EU-medborgare. De olika formulerade frågorna skulle på så vis ge svar på båda aspekter av den politiska identiteten och möjliggör en jämförelse däremellan.

Min andra frågeställning besvarar jag också genom univariata analyser med på min andra huvudvariabel: *Inställning till euron*. Även dessa analyser presenteras som diagram och redogör för vilken inställning respondenterna har till euron som gemensam valuta, samt hur detta har förändrats över tid för hela EU, och sedan utifrån grupperingarna Eurozonen och övriga medlemsländer. Inställningen till euron har i Eurobarometern operationaliserats med frågan: ”Vilken inställning har du till en europeisk och monetär union med en gemensam valuta, euron?”, med svarsalternativen: *För*; *Emot*; samt *Vet inte*. I diagrammet för hela EU (se tabell 5.4) redovisar jag resultatet för alla svarsalternativen. I nästa diagram redovisar jag dock bara resultaten för svarsalternativet *För* och har istället valt att redovisa resultaten för både Eurozonen och övriga medlemsländer i samma diagram för att lättare kunna jämföra resultaten.

Min tredje frågeställning behandlar hur sambandet mellan huvudvariablerna ser ut beroende på huruvida ett land tillhör Eurozonen eller ej samt hur det har förändrats i samband med Eurokrisen (2009-2011), vilket undersöks först utifrån bivariat korrelationsanalys i

korstabeller, men sedan också genom multivariat regressionsanalys (OLS). Här kommer jag kontrollera för alternativa förklaringsfaktorer.

I mina bivariata och multivariata analyser kommer jag behandla *Europeisk identitet* som oberoende variabel och *Inställningen till euron* som beroende variabel. Jag utgår egentligen från att mina variabler ömsesidigt påverkar varandra och att det, åtminstone i den bivariata analysen, inte är väsentligt vilken som står som oberoende eller beroende. Det jag undersöker är sambandet i sig och dess variation, men då analysverktygen förutsätter att jag väljer vilken av huvudvariablerna som är oberoende och beroende har jag valt att europaidentitet ”förklarar” inställningen till euron.

I dessa analyser används frågan *känner sig som EU-medborgare* som variabel för en europeisk identitet, främst på grund av den tillgång på data som jag har haft. Detta skulle enligt resonemanget ovan innebära att det är en medborgerlig europeisk identitet som ställs mot inställningen till euron. Eftersom frågan lyder *i vilken grad känner du dig som EU-medborgare* skulle detta kunna ge ett mer positivt svar just på grund av att respondenterna vet att de är EU-medborgare och svarare snarare utifrån den kunskapen än hur personen känner sig. Dock är inte kunskapen kring vad EU-medborgare faktiskt innebär så utbredd än. Det skulle kunna innebära att bara det att personen innehar kunskapen i sig skulle kunna säga något om hur personen känner sig i relation till någon som inte är medveten om att den är EU-medborgare. Båda variablerna kodas om till dikotoma variabler, vill säga att svarsalternativen som återstår är *ja* och *nej* (se tabell 4.2), för inställningen till euron behandlas alltså då svarsalternativet *vet inte* som ickesvar (missing) och har kodats bort.

Regressionsanalys (OLS) är ett hjälpmedel för att beräkna hur stark effekt förklaringsfaktorerna har på den beroende variabeln. Multivariat regression används för att kunna uppskatta effekterna av flera oberoende variabler samtidigt (Esaiasson et al, 2007: 431). Tillsammans formar variablerna en linjär kombination av de oberoende variabler som bäst förutsäger den beroende variabeln (Hair et al, 2010: 161). I mitt fall behandlar jag europaidentitet som oberoende variabel och inställning till euron som beroende variabel.

Då mina huvudvariabler är kvalitativa och dikotoma bör jag egentligen använda mig av logistisk regression, som används för att förklara binära, eller dikotoma, variabler och liknar multivariat regression (Hair et al, 2010: 341). Skillnaden mellan OLS och logistisk regression ligger i: för det första, att vid logistisk regression uttrycks den beroende variabeln som odds och utgörs av logaritmerade odds; för det andra, tekniken bygger inte på linjärt samband; för det tredje, villkoren som ställs för logistisk regression är inte lika hårda som vid OLS (Bjerling & Ohlsson, 2010: 4). Dock är redovisningen av logistisk regression mer svårtolkad

än OLS, just eftersom det som redovisas är logaritmerade odds vilket måste avlogaritmeras för att bli användbara. Det råder också delade meningar kring hur väl R^2 förklarar variansen och på vilket sätt värdena ska tolkas (Bjerling & Ohlsson, 2010: 23). För min analys hade det varit lämpligast att genomföra en logistisk regressionsanalys, men för enkelhetens skull kommer jag i alla fall använda mig av linjär regression vid analysen av kontrollvariablerna.

För att testa effekten av den oberoende variabeln på den beroende variabeln i regressionsanalysen kontrollerar jag för ett antal alternativa möjliga förklaringsfaktorer. Kontrollvariablerna är valda utifrån teori och tidigare forskning som möjliga förklaringar till vilken inställning respondenterna har till euron. För operationalisering och omkodning se tabell 4.3. Samtliga variabler har kodats utifrån vilket svarsalternativ som är mest troligt att det får en positiv korrelation med den beroende variabeln, inställning till euron.

Tidigare forskning visar att hur individerna uppfattar det ekonomiska läget påverkar inställningen till euron, därför är en av mina kontrollvariabler *Uppfattning om Europas ekonomi*. Tidigare forskning har visat att den egentliga ekonomiska situationen inte behöver påverka eftersom det kan hända att individerna inte är insatta, medvetna eller har en korrekt bild av det ekonomiska läget. Därför har jag valt att ta med uppfattning om Europas ekonomi och inte egentliga siffror för det ekonomiska läget. Trots att det är en ekonomisk kris behöver inte medborgarna känna av det, dock är det troligt att rapporteringar kring Eurokrisen förmodligen påverkar individers uppfattning om det ekonomiska läget. *Dålig* har kodats som 0 och *Bra* har kodats som 1, eftersom min förväntan är att ifall individen har en positiv uppfattning av ekonomin har den också en positiv inställning till Euron

Utifrån teorin om pengar som social relation betonas vikten av tillit till staten som ansvarar för valutan. För Euron finns ingen ansvarig på samma sätt som nationalstaterna då finanspolitiken fortfarande ligger kvar hos respektive medlemsland, dock blir EU motsvarande och det är även på denna nivå som diskussionen kring stödpaket hålls. Därför har jag tagit med variabeln *Känner tillit till Europeiska unionen*. Svarsalternativet *Tenderar att lita på* har kodats som 1, då jag förutsätter att om individen tenderar att lita på EU är de också positivt inställda till Euron.

En variant av klassvariabel operationaliseras som *Vilken samhällsnivå respondenten anser sig vara på*, vilket kan bero på vilken ekonomiska situation respondent befinner sig i, eller helt enkelt vilken status personen känner sig ha jämfört med andra. Jag har valt att ta med variabeln då de indragningar som har gjorts på välfärden förmodligen främst har drabbat de som anser sig befinna lägst på samhällsnivån. Variabeln används som intervallskala i analysen

och 10 står för de som känner sig vara på högsta samhällsnivå, vilka också förväntas vara mer positivt inställda till Euron än personer som befinner sig på lägsta samhällsnivå.

Ytterligare en variabel för hur ekonomiska faktorer påverkar inställningen till euron är huruvida respondenten upplever att den har svårt för att betala sina räkningar. Denna variabel utgår också från egenintresse, där personer som inte upplever problem med att betala räkningarna förväntas vara mer positiva inställda till euron och därför kodats som 1.

Högutbildade tenderar också att ha bättre inkomst än lågutbildade, samt vara mer positivt inställda till euron, därför har jag med utbildning som en kontrollvariabel. Denna har i Eurobarometern valt att operationaliserats efter hur många år respondenterna har utbildat sig i. Detta kan vara missvisande i sig, då det inte nödvändigtvis säger något om vilken utbildningsgrad respondenten har. I Sverige kan vi till exempel ha fortsatt med komvux efter gymnasiet. Detta var dock det material jag hade tillgång till, och tar hänsyn till omständigheterna vid analyserna. Jag har valt att välja respondenter som utbildat sig i 20 år eller mer som representanter för högutbildade, vilket kan innebära att de har en universitetsutbildning.

Män tenderar också att ha högre inkomst än kvinnor och i viss grad att vara mer positivt inställda till euron (och EU), därför har jag med *kön* som en variabel och kodar Man som 1.

Ytterligare en variabel som kan spela roll för inställningen till Euron är ålder. Ålder var en öppen fråga och har vid analysen dummykodas till fyra olika åldersgrupper (15-24; 25-39; 40-54; samt 55 och äldre), detta då beta-koefficienten blev för liten för att komma med i outputen. Jag har valt att använda *15-24 år* som basgrupp.

Vilken ideologi en person lever efter tenderar att påverka inställningen till euron, därför har jag med variabeln *Politisk inriktning (Vänster-Höger)*. I analysen används variabeln som intervallskala, där 10 fortfarande står för höger, eftersom personer mer till höger tenderar vara mer positivt inställda till euron (och EU). Dock varierar vänster-höger perspektiven mycket mellan länder inom EU, där högerpartier i vissa länder uppfattas ligga närmare vänsterpartier i andra länder och vice versa. Förmodligen skulle variabeln ge mer utslag om länder analyserades för sig, än när de klumpas ihop i grupper.

Tabell 4.3. Översikt kontrollvariabler

Variabel	Fråga	Svarsalternativ	Omkodad till
<i>Uppfattning om Europas ekonomi</i>	Hur uppfattar du den nuvarande ekonomiska situationen för Europa?	1. Väldigt bra 2. Ganska bra, 3. Ganska dålig 4. Väldigt dålig 5. Vet inte	0. Dålig (alternativ 3 och 4) 1. Bra (alternativ 1 och 2)

<i>Känner tillit till Europeiska unionen</i>	Tenderar du att lita på Europeiska unionen?	1. Tenderar att lita på 2. Tenderar att inte lita på 3. Vet inte	0. Tenderar att inte lita på (alternativ 2) 1. tenderar att lita på (alternativ 1)
<i>Nivå respondenten anser sig vara på i samhället</i>	På vilken samhällsnivå skulle du placera dig på en skala från 1 till 10, där 1 motsvarar lägsta samhällsnivå och 10 motsvarar högsta samhällsnivå.	Skala 1-10 1. Lägsta samhällsnivå 10. Högsta samhällsnivå	Ej omkodad
<i>Svårigheter att betala räkningarna</i>	Upplever du att du har haft svårt att betala räkningarna i slutet av månaden, under de senaste 12 månaderna?	1. Oftast 2. då och då 3. nästan aldrig/aldrig	0. Ja (alternativ 1 och 2) 1. Nej (alternativ 3)
<i>Utbildning</i>	Efter hur många år avslutade du dina studier?	Öppen fråga	0. övriga (1-19 år, fortfarande student, ingen utbildning) 1. 20 år eller mer
<i>Kön</i>	Kön	1. Man 2. Kvinna	0. Kvinna 1. Man
<i>Ålder</i>	Hur gammal är du?	Öppen fråga (inga respondenter under 15 tillfrågades).	<u>15-24 år</u> 0. Nej 1. Ja <u>25-39 år</u> 0. Nej 1. Ja <u>40-54 år</u> 0. Nej 1. Ja <u>55 år eller äldre</u> 0. Nej 1. Ja
<i>Politisk placering</i>	Inom politik tenderar folk att prata om höger och vänster. Hur skulle du själv placera dig på denna skala?	Skala 1-10 1. Vänster 10. Höger	Ej omkodad

Kommentar: Tabellen visar hur kontrollvariablerna har operationaliserats, frågornas svarsalternativ samt hur och om alternativen har omkodats inför regressionsanalysen.

Då tidigare forskning redan visar på samband mellan europeisk identitet och inställningen till euron, och att införandet av euron tycks ha resulterat i en ökning av antalet individer som känner sig som européer (Risse, 2003: 492-493), har jag valt att avgränsa mina sambandsanalyser till tidsperioden 2009-2011. Avgränsning till just denna tidsperiod görs på grund av det material jag har tillgång till, då Eurobarometern byter fråga från *känner sig som europé*, eller *känner sig fäst vid Europa* till *känner sig som EU-medborgare* 2009. För att få

en korrekt mätning av sambandet bör jag testa samma variabler. Även ifall båda frågorna ämnar mäta samma sak, europeisk identitet, kan det resultera i mätfel om jag hade jämfört att *känna sig fäst vid Europa* och *känna sig som EU-medborgare*. Detta innebär dock att det sambandsanalyserna mäter är en medborgerlig identitet, och alltså snarare kopplat till en identifiering begränsad till Europeiska unionen. Hade frågorna inte bytts ut hade jag börjat tidsperioden 2008 för att få en ”nollpunkt”, och med det undvikit att den ekonomiska krisens möjliga påverkan på respondenterna. Eftersom eurokrisen först räknas från 2010, och de univariata resultaten först visar på större förändring efter 2009 (se figur 5.4 och 5.5), känns det ändå rimligt att första mätpunkten för sambandets förändring över tid är 2009.

I mina analyser har jag valt att jämföra gruppen Eurozonen med övriga medlemsländer, detta då jag vill undersöka huruvida det sker en förändring beroende på om analysobjekten använder sig av euron i sin vardag eller ej. Länderna inom de två grupperingarna kan ge olika utfall, och det skulle vara av intresse att gå in på enstaka länder och jämföra hur och om eurokrisen har påverkat relationen mellan euron och europaidentiteten. Jag har dock valt att avgränsa mig till dessa två grupper och behandlar då respondenterna som individer inom grupperingarna, inte som representanter för länder.

Mitt val av metod innebär att det resultat jag får inte ger en djupare förståelse om varför sambandet finns, däremot visar det på huruvida det finns ett samband och hur det varierar sig mellan grupper samt över tid. Dessa indikationer är viktiga och kan ligga till grund för vidare forskning.

5 Resultat

Hur har europeisk identitet och inställningen till euron förändrats mellan åren 2000 och 2011? Hur har relationen mellan europeisk identitet och inställning till euron förändrats i samband med Eurokrisen? Finns det en skillnad mellan respondenterna inom Eurozonen och respondenter i övriga medlemsländer i europaidentifikation och inställning till euron, samt relationen däremellan. I följande kapitel redovisar jag resultaten av mina analyser, vilka jag ämnar besvara mina frågeställningar genom.

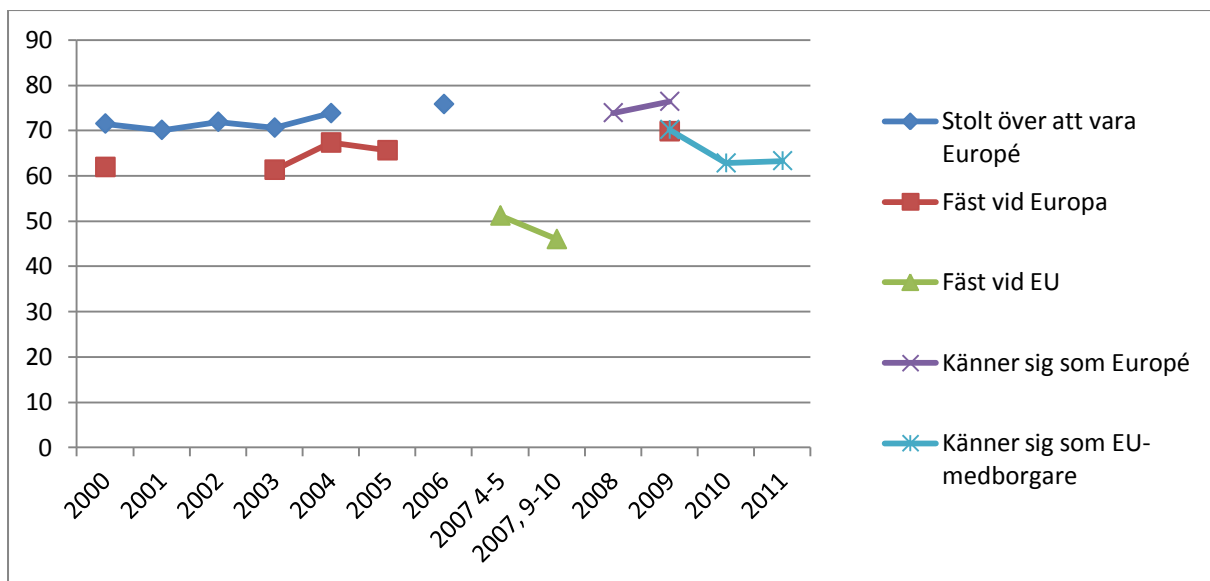
Först presenterar jag resultaten för hur europeisk identitet har förändrats mellan 2000-2011. Sedan presenterar jag resultaten för hur inställning till euron har förändrats mellan 2000-2011. Efter det går jag vidare till mina bivariata och multivariata analyser där jag presenterar resultatet för huruvida det finns ett samband mellan europeisk identitet och inställningen till euron, samt huruvida det skiljer sig åt mellan Eurozonen och övriga medlemsländer samt hur det förändras mellan 2009-2011.

5.1 Europeisk identitet

Hur har europeisk identitet förändrats mellan åren 2000-2011? Eftersom europeisk identitet mäts av olika frågor under olika år kan man inte dra för stora slutsatser av resultaten. Frågorna ger olika resultat, men eftersom de ändå syftar till att mäta samma sak behandlar jag dem som samma variabel men undviker att tolka eventuella toppar och dalar då det till stor del kan bero på att en fråga byts till en annan.

Att känna sig stolt över att vara europé tycks alltid ge högre positiva resultat än *att känna sig fäst vid Europa*, men ligger ändå förhållandevis nära varandra procentmässigt. Alla frågorna ger ett resultat mellan 60 procent och 75 procent, för hela EU (figur 5.1), förutom *känner sig fäst vid Europeiska unionen* som, vilket förmodligen har att göra med att frågan handlar om EU tillskillnad från övriga frågor som handlar om Europa eller EU-medborgare. Det kan hända att även övriga frågor hade visat på ett lägre resultat 2007, och att det tillsammans med frågans formulering ger ett lägre positivt resultat än vad det egentligen borde tolkas som.

Figur 5.1. Europeisk identifikation för hela EU mellan 2000-2011 (procent).

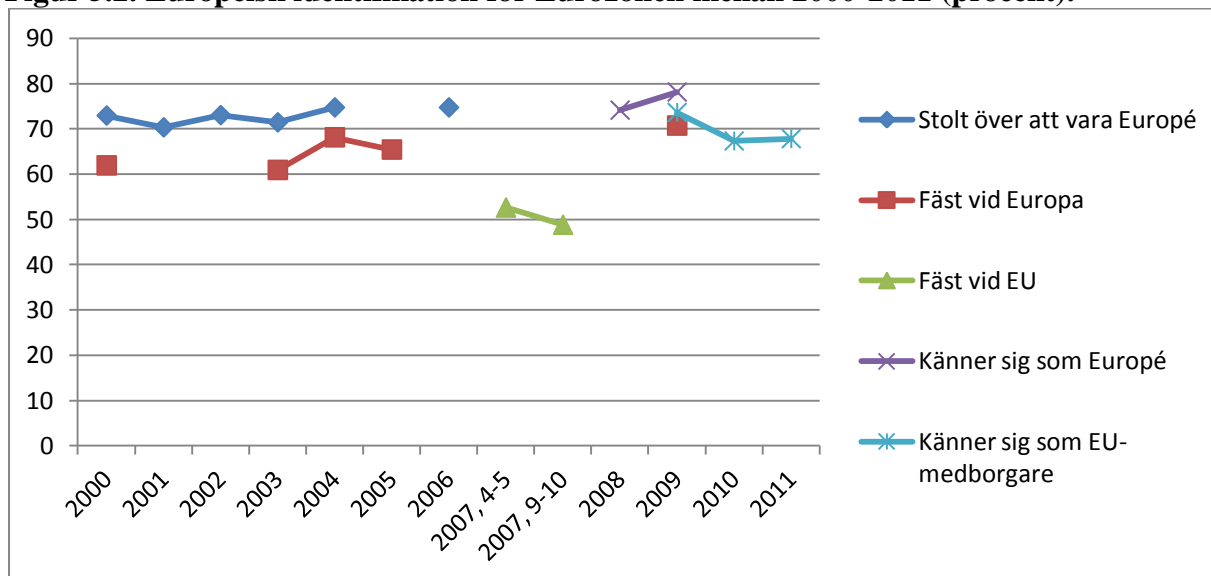
Kommentar: Materialet är hämtat från Eurobarometern 2000-2011. Europeidentiteten mäts genom 5 olika frågor som varierar mellan varandra över tid. *Stolt över att vara europé* ställs 2000, 2001, 2002, 2003, 2004 & 2006; *Fäst vid Europa* ställs 2000, 2003, 2004, 2005 & 2009; *Fäst vid EU* ställs våren 2007 samt hösten 2007; *Känner sig som europé* ställs 2008 & 2009; och *känner sig som EU-medborgare* ställs 2009, 2010 & 2011. 2004 ökar populationen betydligt då ett antal nya medlemsländer tillkomme, se appendix för population och stickprov.

Efter 2009 sjunker *känner sig som EU-medborgare* från 70 procent till 63 procent, vilket kan vara anmärkningsvärt eftersom det är för samma fråga men inte jämförbart med tidigare år då det inte finns tillgänglig data för den frågan tidigare än så. Svaren på frågorna *känner sig stolt över att vara europé* och *känner sig fäst vid Europa* tycks dock vara stabila under sina

mätperioder bortsett från en mindre ökning i positiva svar 2004, vilket sammanfaller med när EU15 blev EU25. *Känner sig fäst vid Europa*, som är den variabel som mäter över längst tidsperiod, visar dock på en ökning från 2000 till 2009. År 2009 ställdes både frågorna *känner sig fäst vid Europa* och *känner sig som EU-medborgare*, och ligger då båda på 70 procent, men också frågan *känner sig som europé* där andelen positiva svar ligger något högre på 76 procent.

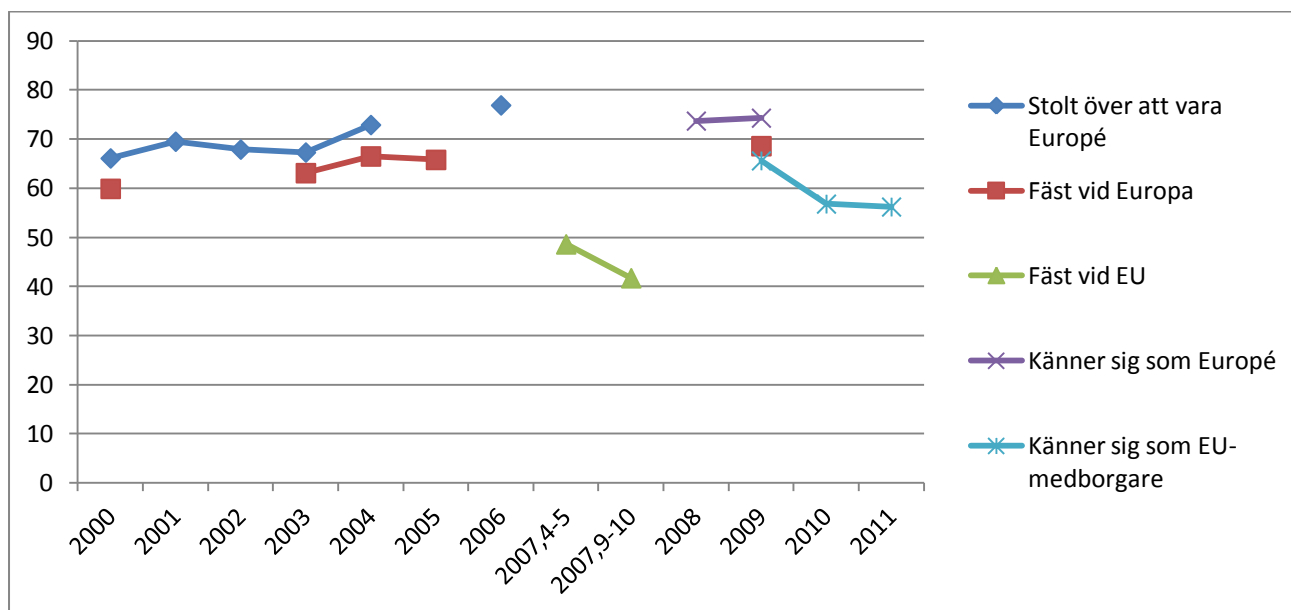
En uppdelning av Eurozonen och övriga medlemsländer visar att resultaten för Eurozonen (figur 5.2) ligger närmre resultaten för hela EU än vad övriga medlemmars (figur 5.3) resultat gör. Störst skillnad mellan grupperna syns för frågorna *hur fäst känner du dig vid Europeiska unionen* och *i vilken utsträckning känner du dig som EU-medborgare*. Eurozonen ligger högre vid alla måttillfällen än övriga medlemsländer, tillskillnad från frågorna som refererar till Europa där grupperingarna ligger närmre varandra. Respondenterna i båda grupperingar visar också på en ökning i att *känna sig fäst vid Europa* från 2000 till 2009. Respondenterna inom Eurozonens resultat för *känner sig som EU-medborgare* sjunker 2010 till 67 procent (från ca 73,5 procent), medan övriga medlemsländer (figur 5.3) sjunker från 65,5 % till 57 % på samma fråga 2009-2010, vilket alltså är en större förändring än inom Eurozonen.

Figur 5.2. Europeisk identifikation för Eurozonen mellan 2000-2011 (procent).

Kommentar: Materialet är hämtat från Eurobarometern 2000-2011. Europaidentiteten mäts genom 5 olika frågor som varierar mellan varandra över tid. *Stolt över att vara europé* ställs 2000, 2001, 2002, 2003, 2004 & 2006; *Fäst vid Europa* ställs 2000, 2003, 2004, 2005 & 2009; *Fäst vid EU* ställs våren 2007 samt hösten 2007; *Känner sig som europé* ställs 2008 & 2009; och *känner sig som EU-medborgare* ställs 2009, 2010 & 2011. 2004 ökar populationen betydligt då ett antal nya medlemsländer tillkomme, se appendix för population och stickprov.

Figur 5.3. Europeisk identifikation för övriga medlemsländer 2000-2011 (procent).

Kommentar: Materialet är hämtat från Eurobarometern 2000-2011, Europaidentiteten mäts genom 5 olika frågor som varierar mellan varandra över tid. *Stolt över att vara europé* ställs 2000, 2001, 2002, 2003, 2004 & 2006; *Fäst vid Europa* ställs 2000, 2003, 2004, 2005 & 2009; *Fäst vid EU* ställs våren 2007 samt hösten 2007; *Känner sig som europé* ställs 2008 & 2009; och *känner sig som EU-medborgare* ställs 2009, 2010 & 2011. 2004 ökar populationen betydligt då ett antal nya medlemsländer tillkomme, se appendix för population och stickprov.

Inom Eurozonen sticker två länder ut mer än de andra: Luxemburg som har högre resultat på *känner sig som EU-medborgare* (cirka 90 procent) och stannar runt det 2009-2011; och Grekland som på samma fråga går från 68 procent 2009 till 47 procent 2010 och sedan 44 procent 2011. Belgien, Tyskland, Grekland och Spanien sjunker alla både 2009 till 2010 samt 2010 till 2011, till skillnad från övriga länder inom Eurozonen som om resultatet för *känner sig som EU-medborgare* sjunker 2009 till 2010, sedan ökar till 2011 eller stannar på samma procent.

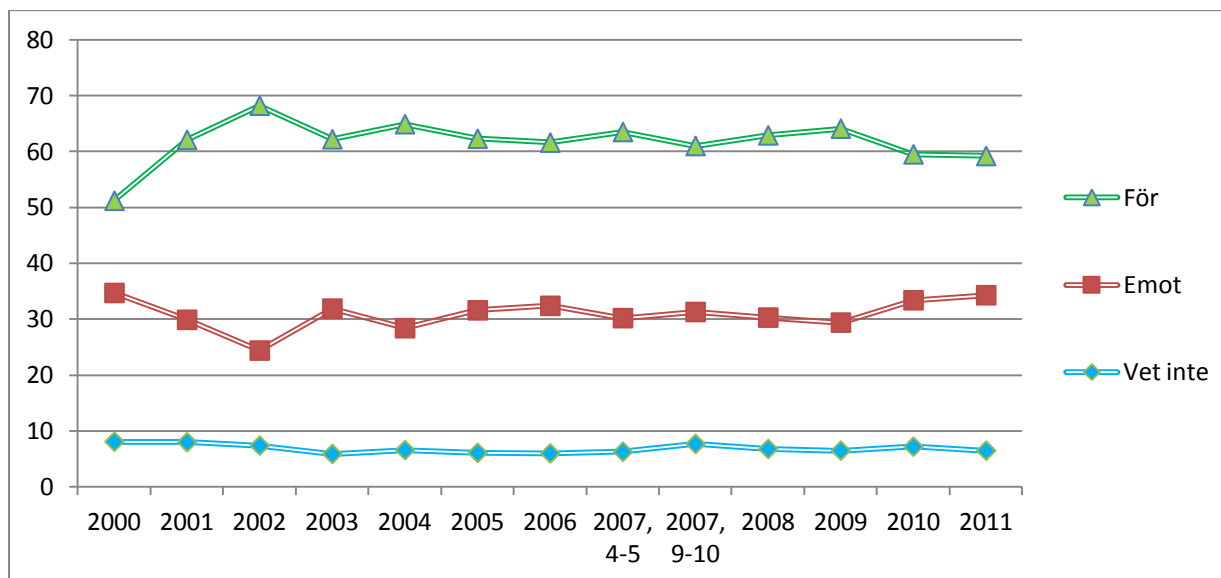
Inom gruppen skiljer Storbritannien ut sig genom att visa betydligt lägre resultat än de andra runt 40 procent eller lägre de flesta år. 2009 till 2011 skiljer Bulgarien, Tjeckien och Ungern sig ut, genom ett sjunkande resultat under hela tidsperioden, och Rumänien skiljer sig genom att öka i att *känna sig som EU-medborgare* 2010 till 2011 (50 procent till 58 procent). Övriga länder inom gruppen minskar 2009 till 2010 och håller sig sedan stabila eller minskar något under hela perioden.

5.2 Inställning till euron

Utifrån hela EU som grupp har inställningen till euron varit stabil under mätperioden (Figur 5.1). Det går att urskilja en ökning i andelen för en gemensam valuta från 2000 till 2002 från cirka 51 procent som är för euron till cirka 68 procent, vilket förmodligen har att göra med

införandet av den fysiska valutan 2002. Efter 2009 sjunker dock den positiva inställningen och visar på en möjlig negativ trend, vilket sammanfaller med den ekonomiska krisen 2008 och sedan Eurokrisen 2010.

Figur 5.4. Inställningen till euron inom hela EU mellan 2000-2011 (procent).

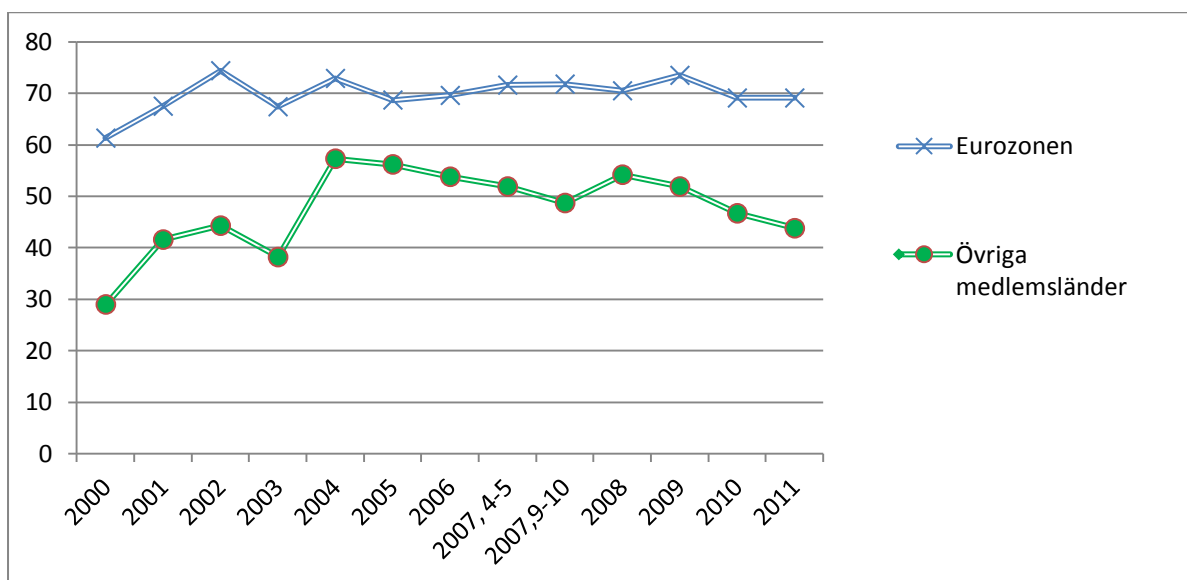
Kommentar: Materialet är hämtat från Eurobarometern 2000-2011. 2004 ökar populationen betydligt då ett antal nya medlemsländer tillkommer, se appendix för detaljer kring population och stickprov.

Mellan 2003 och 2009 håller den positiva inställningen någorlunda stabil runt cirka 60 procent med små toppar 2004, 2007 och 2009. Dessa toppar sammanfaller med när nya medlemsländer tillkommer till unionen och/eller inför euron i landet, vilket kan vara en anledning till en ökad positiv inställning. Andelen som inte vet huruvida de är för eller emot en gemensam valuta håller sig mellan fem och tio procent under hela tidsperioden. Mest positiva till euron under 2000-talet har Luxemburg, Irland, och Slovenien varit dock i varierande grad mellan cirka 80 och 90 procent under hela perioden bortsett från perioden i samband med Eurokrisen då alla sjunker närmre 80 procent förutom Irland som närmar sig 70 procent. År 2009 går Slovakien upp till cirka 92,5 procent i positiv inställning och har högst procent respondenter för euron under Eurokrisen. Mest negativt inställda till euron är Storbritannien under hela tidsperioden, där respondenterna varierar mellan 20-40 procent i positiv inställning till euron.

Vid en jämförelse mellan medlemsländerna som ingår i Eurozonen och övriga medlemsländer (Figur 5.5), tycks respondenterna inom Eurozonen följa samma mönster som för gruppen hela EU, men något mer positiva då de gick från 61 procent år 2000 upp till 74 procent år 2002, och sedan landar på cirka 68 procent år 2003. Övriga medlemsländer skiljer sig dock genom att inte ha lika positiv inställning till euron (som högst 57 procent). De visar

också på en ökning i inställning först 2004, vilket också är då som inställningen växlar från en minoritet till en knapp majoritet som är för euron, vilket också sammanfaller med utökningen av EU. Efter 2004 sjunker dock den positiva inställningen över tid ner till 49 procent 2007, och sedan ner till 43 procent 2011, då det återigen är en minoritet som är för en gemensam valuta. Respondenterna inom Eurozonen ligger på en positiv inställning runt 70 procent mellan 2003 och 2009, med små toppar 2004, 2007 och 2009. Tillskillnad från gruppen hela EU urskiljs ingen förändring efter 2009 för Eurozonen då den positiva inställningen ligger på 69 procent både 2010 och 2011.

Figur 5.5. Positiv inställning till euron för Eurozonen och övriga medlemsländer mellan 2000-2011 (procent).

Kommentar: Materialet är hämtat från Eurobarometer 2000-2011. I figuren visas endast de som har angett att de är för en gemensam monetär union med en valuta, euron. 2004 ökar populationen då ett antal nya medlemsländer tillkommer, se appendix för detaljer kring population och stickprov.

Det går att urskilja en viss gradskillnad mellan länderna inom Eurozonen, men ändå liknande mönster. De flesta länderna håller sig mellan 60 och 80 procent i positiv inställning.

Slovenien, Belgien, Luxemburg och Irland varierar dock mellan 80 och 95 procent för en gemensam valuta. Grekland och Cypern är de som har lägst positiv inställning under längst period runt 50 procent för en gemensam valuta. Cypern gick först med i eurosamarbetet 2008 och ökade då till 63 procent och 2009 till cirka 68 procent. Grekland skiljer sig mest från övriga länder som 2003 sjönk från 83 procent till 65 procent och efter det fortsatt ha lägre positiv inställning än de andra länderna. Spanien, Italien, Portugal och Irland visar också på mer negativa trender än övriga länder, men dessa har inte riktigt lika låg inställning till euron som Grekland. Slovakien skiljer ut sig från de andra länderna genom att gå från 65 till 90

procent 2008 till 2009, vilket var när de införde euron. Alla medlemsländer inom Eurozonen får mindre positiv inställningen till euron efter 2009 (Italien och Grekland dock först 2010), Belgien, Nederländerna, Luxemburg, Tyskland och Estland skiljer dock ut sig genom att faktiskt få mer positiv inställning igen 2010. Estland införde dock euron först 2011 vilket kan förklara varför de blir mer positiva då än året innan.

Länderna inom övriga medlemsländer visar på liknande mönster men varierar i grad av positiv inställning. Mest positiv inställning har Rumänien som varierar mellan 80 och 90 procent, förutom 2007 då de går ner till 70 procent och sedan 2011 sjunker till cirka 60 procent. Minst positiv inställning har Storbritannien som varierar mellan cirka 30 och 40 procent för gemensam valuta, och går ner till 20 procent för 2011. De som känner att de inte vet vilken inställning de har till euron håller sig kring tio procent inom båda grupperingar.

5.3 Samband mellan europeisk identitet och inställningen till euron

Hur skiljer sig relationen mellan europeisk identitet och inställning till euron mellan EU-länderna inom Eurozonen och övriga medlemsländer, samt hur har den förändrats i samband med Eurokrisen? Resultaten från de bivariata korrelationsanalyserna visar ett samband mellan att känna sig som EU-medborgare och inställning till euron för både 2009 och 2011, samt för både Eurozonen och övriga medlemsländer. Övriga medlemsländer visar på ett starkare samband än Eurozonen. Det är dock en högre procent respondenter som känner sig som EU-medborgare och är positivt inställda till euron hos Eurozonen än hos övriga medlemsländer. Respondenterna inom övriga medlemsländer visar dock en högre procent som inte känner sig som EU-medborgare och är negativt inställda till euron. Sambandet mellan euron och europeisk identitet är svagare 2011 än 2009 inom både Eurozonen och övriga medlemsländer, men sambandet hos övriga medlemsländer visar en större förändring vilket tycks bero på att fler som känner sig som EU-medborgare är negativt inställda till euron 2011 än 2009. Försvagningen av sambandet hos Eurozonen är så pass litet att det inte behöver vara en signifikant förändring

Tabell 5.1. Samband mellan Känner sig som EU-medborgare och Inställningen till euron 2009 (procent).

Inställning till Euron	Känner sig som EU-medborgare								
	Eurozonen			Övriga medlemsländer			Hela EU		
	Ja	Nej	Totalt	Ja	Nej	Totalt	Ja	Nej	Total
Positivt inställd	82,8 %	47,3 %	10271	64,3 %	27,3 %	4974	77,3 %	38,8 %	15763
Negativt inställd	17,2 %	52,7 %	3795	35,7%	72,7 %	5039	22,7 %	61,2 %	8442
Totalt (n)	100 % 10194	100 % 3872	14066	100 % 6055	100 % 3958	10013	100 % 16559	100 % 7646	24205
	Chi-2=1792,237; df=1; p<,001 Kendall's tau-b= .357; p<,001			Chi-2=1313, 893; df=1; p<,001 Kendall's tau-b= .362; p<,001			Chi-2=3399, 909; df=1; p<,001 Kendall's tau-b= .375; p<,001		

Kommentar: Materialet är hämtat från Eurobarometer 71.3, 2009. Tabellen visar tre korstabeller som gjorts separat med viktad data för varje gruppering: Eurozonen, övriga medlemsländer samt hela EU. 2009 ingår Estland i övriga medlemsländer. Signifikansnivåer: *: p< 0,05, **: p<0,01, ***: p<0,001.

Vid en jämförelse av Eurozonen och övriga medlemsländer 2009 (Tabell 5.1) visas ett marginellt svagare samband för Eurozonen (.357***) än för övriga medlemsländer (.362***), dock visar båda ett medelhögt samband. Sambandet för hela EU är .375***. I Eurozonen är ca 83 procent av de som känner sig som EU-medborgare positivt inställda till Euron, medan samma siffra för övriga medlemsländer endast ligger på ca 64 procent. För hela EU är ca 77 procent av de som känner sig som EU-medborgare positivt inställda till euron vid mättillfället 2009.

2011 (Tabell 5.2) visar Eurozonen ett starkare samband (.323***) än övriga medlemsländer (.287***), för hela EU vid samma tillfälle är sambandet .326***. Jämfört med 2009 visar alla resultaten en minskning, dock är det bara övriga medlemsländer som visar störst förändring som går från ett medelhögt samband till ett svagt samband.

Tabell 5.2. Samband mellan Känner sig som EU-medborgare och Inställning till euron 2011 (procent)

Inställning till Euron	Känner sig som EU-medborgare								
	Eurozonen			Övriga medlemsländer			Hela EU		
	Ja	Nej	Totalt	Ja	Nej	Totalt	Ja	Nej	Totalt
Positivt inställd	80,7 %	49,3 %	10712	53,3 %	24,9 %	3810	72,5 %	39,4 %	14848
Negativt inställd	19,3 %	50,7 %	4518	46,7 %	75,1 %	5521	27,5 %	60,6 %	9761
Totalt (n)	100 % 10211	100 % 5019	15230	100 % 5228	100 % 4103	9331	100 % 15581	100 % 9028	24609
	Chi-2=1587,091; df=1; p<,001 Kendall's tau-b=.323; p<,001			Chi-2=765, 002; df=1; p<,001 Kendall's tau-b=.287; p<,001			Chi-2=2610, 199; df=1; p<0,001 Kendall's tau b=.326; p<,001		

Kommentar: Materialet är hämtat från Eurobarometer 75.3, 2011. Tabellen visar tre korstabeller som gjorts separat med viktad data för varje gruppering: Eurozonen, övriga medlemsländer samt hela EU. 2011 införde Estland först euron, 2009 ingår de i övriga medlemsländer. Signifikansnivåer: *: p< 0,05, **: p<0,01, ***: p<0,001.

Inom Eurozonen är det ca 81 procent av de som känner sig som EU-medborgare som är positivt inställda till euron, motsvarande siffra för övriga medlemsländer är ca 53 procent, för hela EU är siffran 72, 5 procent. Hos de övriga medlemsländerna tycks förändringen ligga i att de som känner sig som EU-medborgare har minskat något, men det är ännu färre som är positivt inställda till euron, då värdet på de som känner sig som EU-medborgare och är negativt inställda till euron har ökat (36 procent 2009 och ca 47 procent 2011). För Eurozonen syns inte samma förändring då procentfördelningen 2011 är snarlik fördelningen för 2009.

Under kontroll för de alternativa oberoende variablerna går det att urskilja att det positiva sambandet mellan att känna sig som EU-medborgare och inställning till euron kvarstår, även om det är något försvagat (tabell 5.3). Att känna sig som EU-medborgare tycks ha en viss effekt på inställningen till euron samtidigt som tillit till EU också tycks ha betydelse.

En jämförelse av Eurozonen och övriga medlemsländer 2009 visar att känslan av att vara EU-medborgare har starkare effekt på en positiv inställning till Euron för övriga medlemsländer (.250***, Modell 2 Tabell 5.3) än för medlemsländerna inom Eurozonen (.225***, Modell 1, Tabell5.3), dock är skillnaden väldigt liten. Större skillnad finns i att känna tillit till EU. För medlemsländerna inom Eurozonen visar variabeln en låg effekt på inställning till Euron (.189***) medan effekt är desto högre för övriga medlemsländer

(.315***). För båda grupperna går sambandet åt en positiv riktning, alltså en person som litar på EU som institution tenderar också att vara positivt inställd till Euron. Hur respondenterna uppfattar Europas ekonomiska situation och övriga kontrollvariabler visar ingen betydande effekt 2009.

2011 visar Eurozonens medlemmar ett starkare samband (.216***) mellan de som känner sig som EU-medborgare och är positivt inställda till euron (Modell 3 i Tabell 5.3) än övriga medlemsländer (.163***, Modell 4 i Tabell 5.3). Övriga medlemsländer visar dock ett starkare samband (.263***) mellan de som känner tillit till EU och har positiv inställning till Euron än vad medlemsländerna inom Eurozonen visar (.225***), dock är det än väldigt liten skillnad. Övriga medlemsländer visar också ett svagt positivt samband mellan att ha positiv uppfattning om Europas ekonomiska situation och positiv inställning till euron (.123***). Hos Eurozonen syns dock inget samband i betydande drag mellan samma variabler. Övriga oberoende kontrollvariabler visar inte på några betydande samband.

Tabell 5.3. Samband mellan Känner sig som EU-medborgare och Inställning till euron med kontrollvariabler, 2009 & 2011 (OLS regressionsanalys)

	Modell 1 Eurozonen 2009	Modell 2 Övriga medlemsländer 2009	Modell 3 Eurozonen 2011	Modell 4 Övriga Medlemsländer 2011
Känner sig som EU-medborgare	.225*** (.010)	.250*** (.013)	.216*** (.009)	.163*** (.012)
Positiv uppfattning om Europas ekonomiska situation	.031** (.010)	.037** (.012)	.018* (.008)	.123*** (.011)
Känner tillit till EU	.189*** (.009)	.315*** (.013)	.225*** (.008)	.263*** (.012)
Nivå en anser sig vara på i Samhället, låg-hög	.023*** (.003)	-.002 (.004)	.011*** (.002)	-.006 (.008)
Inga problem med att betala räkningarna	.059*** (.008)	-.066*** (.012)	-.020* (.008)	.089*** (.011)
Högutbildad	.077*** (.009)	.061*** (.013)	.080*** (.008)	.056*** (.012)
Man	.037*** (.008)	.054*** (.011)	.030*** (.007)	.036** (.010)
Ålder: 25-39 år	-.077*** (.014)	.081*** (.019)	-.062*** (.013)	-.015 (.017)

40-54 år	-.057*** (.013)	.037* (.019)	-.047*** (.013)	-.023 (.017)
55 år eller äldre	-.048*** (.013)	.048** (.018)	-.048*** (.012)	-.029 (.017)
Politisk placering vänster-höger skala	-.004* (.002)	.003 (.003)	-.008*** (.001)	.004* (.002)
Intercept	.34***	.13***	.45***	.11***
R²_{adj}	.19	.25	.19	.19
N	14066	10013	15230	9331

Kommentar: Signifikansnivåer: *: $p < 0,05$, **: $p < 0,01$, ***: $p < 0,001$. Materialet är hämtat från Eurobarometer 71.3, 2009 & 75.3, 2011. Tabellen visar 4 regressionsanalyser som gjorts separat med viktad data för vardera gruppering.

Eftersom analyserna har gjorts över tid och har olika storlekar på populationen kan jag inte undersöka om det rör sig om signifikanta förändringar. Resultatet ger dock en antydning hur sambanden har förändrats under Eurokrisen. Vid en jämförelse mellan 2009 och 2011 har sambandet mellan att känna sig som EU-medborgare och positiv inställning till euron försvagats hos båda grupperna, dock mest hos respondenterna i övriga medlemsländer (Tabell 5.3). Hos respondenterna inom Eurozonen är förändringen så liten att den förmodligen är slumpmässig. Ytterligare förändring finns i sambandet mellan att ha en positiv uppfattning om Europas ekonomiska situation och positiv inställning till euron, där man 2011 kan urskiljas ett svagt samband hos övriga medlemsländer som inte fanns 2009, men inte inom Eurozonen. Hos Eurozonen har däremot effekten av att känna tillit till EU på inställningen till euron ökat 2011, vilken har minskat hos övriga medlemsländer. Övriga alternativa oberoende variabler visar inte på någon större förändring mellan 2009 och 2011.

6 Diskussion och Slutsats

Tidigare forskning har som nämnt visat på ett samband mellan europeisk identitet och euron, delvis genom att euron fungerar som identitetsskapande symbol men också genom att europeisk identitet påverkar vilken inställning en person har till euron som gemensam valuta. När Eurokrisen drabbade Europa har en oro växt för att euron ska falla och dra med sig identiteten, vilket skulle ha negativa konsekvenser för legitimiteten för de beslut som tas på EU-nivå. Syftet med denna uppsats har varit att undersöka hur relationen mellan europeisk identitet och inställning till euron ser ut, hur den har förändrats över tid och vilken påverkan Eurokrisen har haft. Utöver det också testa huruvida det finns skillnader mellan Eurozonen och övriga medlemsländer i EU.

Andel respondenter som uppger sig ha en europaidentifikation håller sig mellan 60 och 80 procent för hela EU. Respondenterna inom Eurozonen och övriga medlemsländer visar liknande mönster och visar ungefär samma siffror på frågorna som refererar till Europa, de skiljer sig dock åt för frågorna som refererar till EU. Här ligger övriga medlemsländer lägre än Eurozonen, samt sjunker kraftigare för frågan om *i vilken grad känner du dig som EU-medborgare* efter 2009. Respondenterna inom Eurozonen tycks alltså visa på en starkare *medborgerlig* identifikation än övriga medlemsländer, då respondenterna inom Eurozonen ger högre andel positiva svar på frågorna som refererar till EU vilket skulle motsvara en medborgerlig identitet. Det går dock inte att urskilja några större skillnader i andel positiva svar för frågorna som refererar till *Europa*, då respondenterna inom båda grupper tycks identifiera sig med Europa som kontinent i någorlunda lika hög grad, vilket skulle motsvara en kulturell identifikation.

Under 2000-talet har inställningen till euron hållit sig någorlunda stabil för hela EU, med en ökning 2002 vid eurons införande och en knapp minskning efter 2009, samt små toppar när nya medlemsländer har tillkommit eller infört euron. Vid en jämförelse av grupperna Eurozonen och övriga medlemsländer kan man se att Eurozonen är betydligt mer positivt inställda till Euron än övriga medlemsländer, vilket de var även innan euron infördes. Respondenterna inom Eurozonen är mer stabila i sina svar än respondenterna i övriga medlemsländer. De visar inte på någon direkt minskning i sin positiva inställning under Eurokrisen jämfört med övriga medlemsländer som sjunker till en minoritet respondenter med positiv inställning 2011.

Det finns ett medelhögt samband mellan europeisk identitet och inställning till euron inom både Eurozonen och grupperingen övriga medlemsländer. Sambandet tycks dock vara något starkare inom övriga medlemsländer 2009, vilket försvagas till 2011. Eurozonen visar på en högre procent som känner sig som EU-medborgare och är positivt inställda till euron än övriga medlemsländer, som däremot visar en högre procent för respondenter som inte känner sig som EU-medborgare och är emot euron, både 2009 och 2011. Ett samband mellan europaidentitet och inställning till euron finns fortfarande kvar vid analysen av alternativa förklaringsfaktorer. Analysen visar dock att även tillit till EU har en signifikant effekt på inställningen till euron, denna effekt är större för respondenterna inom övriga medlemsländer än de inom Eurozonen 2009. År 2011 ses antydningar till förändringar i sambanden inom båda grupperna. Hos respondenterna inom Eurozonen har känslan av att vara EU-medborgare i princip samma effekt på inställningen till euron, men tillit till EU har fått större effekt än vad den hade 2009. För övriga medlemsländer försvagas effekten av att känna sig som EU-

medborgare betydligt mellan 2009-2011. Tillit till EU ger fortfarande en signifikant effekt, men med en viss försvagning. För respondenterna inom övriga medlemsländer har hur respondenterna uppfattar Europas ekonomiska situation visat på en signifikant effekt 2011, vilket inte kunde ses 2009, och inte heller ses hos respondenterna inom Eurozonen. Tidigare forskning visar på att uppfattning om valutaområdets ekonomiska situation påverkar inställningen till valutan. Detta tycks vara viktigare för övriga medlemsländer, kanske då valutan fungerar som en symbol för det territorium personen tillhör. Vid en positiv uppfattning av Europas ekonomi är det också troligt att inställningen till euron är positiv, och vice versa. Respondenter som redan har euron däremot tycks inte visa på någon förändring i inställning till densamma beroende på vilken uppfattning de har av den ekonomiska situationen, vilket skulle kunna bero på att euron har blivit en del av deras dagliga liv och tas för givet som det verktyg som används vid byteshandel.

Att effekten av att känna sig som EU-medborgare minskar 2011 för övriga medlemsländer men inte för Eurozonen kan förklaras av det ömsesidiga förhållandet mellan euron och europidentiteten, där euron stärker identiteten och identiteten i sin tur stöttar euron. Inom eurozonen, där euron är en naturlig del av livet, är relationen mer svårubbad än för övriga medlemsländer. Även ifall övriga medlemsländer visar ett något starkare samband än Eurozonen 2009 försvagas detta betydligt 2011, vilket kan bero just på att de inte använder sig av euron dagligen, utan har sin egen valuta. Euron tycks dock förknippas med en europeisk identitet även hos övriga medlemsländer, men när den ekonomiska situationen försämras förändras det. Att europeiska identiteten mättes genom frågan *I vilken utsträckning känner du dig som EU-medborgare* kan ha påverkat resultaten (hade frågan lytt känner du dig fäst vid Europa hade resultatet kanske sett annorlunda ut). Dock visar de univariata analyserna (figur 5.3, 5.4 och 5.5) att de olika identitetsvariablerna ändå hamnar inom samma spann och tycks fånga upp en Europeisk identitet.

Största förändring ser vi dock i inställningen till euron. Att känna sig som EU-medborgare tycks visserligen sjunka i samband med Eurokrisen, men håller sig fortfarande inom det spann, för både Eurozonen och övriga medlemsländer, som europidentiteten har varierat inom under 2000-talet. Det går alltså inte att urskilja huruvida europidentiteten har påverkats negativt av Eurokrisen, enligt teorin är en identitet svårförändrad, även om den kan variera i styrka. Att euron skulle dra ner europeiska identiteten när den går dåligt tycks dock inte vara fallet utifrån mina resultat.

Sammanfattningsvis beror utvecklingen av europeisk identitet och inställning till euron, samt relationen där emellan på huruvida medlemslandet har infört euron eller ej. Det finns ett

samband mellan europaidentiteten och inställningen till euron både för respondenterna inom och utanför eurozonen, detta förändras dock för övriga medlemsländer i samband med Eurokrisen, då ekonomiska faktorer blir viktigare. Krisen tycks alltså ha större påverkan på sambandet mellan europaidentitet och inställning till euron i länder som inte har infört valutan, än i länder som har den.

Då denna undersökning har gjorts utifrån data som ligger nära i tiden från det Eurokrisen utbröt, och krisen fortfarande är pågående, bör vidare forskning göras kring hur relationen har utvecklats mellan europeisk identitet och inställningen till euron. Speciellt skulle vara intressant att se ifall sambandet inom Eurozonen förändrats. Utöver det skulle det även vara av intresse att jämföra länder inom Eurozonen med olika ekonomiska situationer och se om relationen mellan europaidentiteten och inställningen till euron ser olika ut utifrån de olika omständigheterna.

7 Sammanfattning

This bachelor thesis aim has been to analyze if, and, if it does, in what way the Euro crisis have affected the reciprocal relationship between European identity and the attitudes towards the euro, and how it differs between the members in the Eurozone and members that have not yet introduced the euro. This thesis also investigates the changes in how the European identity and attitudes towards the euro have developed since the year 2000 until 2011, and how the results differ between the Eurozone and members which have not introduced the euro yet. Results from previous research have shown that the introduction of the euro seems to have increased the European identity of the citizens of the European Union. Results also shows that European identity is an important factor in explaining attitudes towards the euro. This thesis is grounded in the theoretical view that the euro is a symbol through which European identity is created, but also that European identity is a factor which explains attitudes towards the euro as a single currency. By statistical analysis of empirical data collected through the Eurobarometer, I discover that there that the results seems to be different according to how European identity and attitudes towards the euro develop from the year 2000 until 2011, depending on if the respondent belongs to the Eurozone or other member countries of the European union. The results also show a difference between how the relationship between the European identity and the attitudes towards the euro seems to be affected during the Euro crisis. Members without the euro seems to be more affected than members with the euro, as the correlation between European identity and attitudes towards the euro weakens for

members without the euro, which do not seem to be the case in member countries within the Eurozone.

8 Referenslista

Anderson, Benedict (1992) *Den föreställda gemenskapen. Reflexioner kring nationalismens ursprung och spridning*. Göteborg: Daidalos

Banducci, Susan A, Karp, Jeffrey A & Loedel, Peter H (2009) "Economic interests and public support for the euro" *Journal of european public policy*, 16(4): 564-581

Berg, Linda (2011). "Den monetära unionen och välfärdsopinioner i Europa" i Bernitz, Ulf; Oxelheim, Lars & Persson, Thomas (red.) *Överlever EMU utan fiskal union? Europaperspektiv 2011* (s. 115-140) Stockholm: Santérus förlag

Billig, Michael (1995) *Banal Nationalism* i Harris, Roxy & Rampton, Ben (Eds.) (2003) *The Language, Ethnicity and Race Reader*. London: Routledge

Bjerling, Johannes. Ohlsson, Jonas. (2010) *Introduktion till logistisk regressionsanalys*. Arbetsrapport nr 62, Göteborgs Universitet Institutionen för journalistik, medier och kommunikation.

Björklund, Marianne (2012, 17 juni) "Här har grekerna redan skaffat ny valuta". *DN*. Hämtad 2012-12-23. <http://www.dn.se/ekonomi/har-har-grekerna-redan-skaffat-ny-valuta>

Brante, Thomas, Andersen, Heine & Korsnes, Olav (Red.) (2001) *Sociologiskt Lexikon* Stockholm: Natur och Kultur

Brors, Henrik (2012, 27 november) "Uppgörelse om miljarder till Grekland". *DN* Hämtad 2012-12-23, <http://www.dn.se/ekonomi/uppgorelse-om-mangmiljardstod-till-grekland>

Bruter, Michael (2005) *Citizens of Europe?: the emergence of a mass European identity*. Basingstoke: Palgrave Macmillan

Bruter, Michael. (2003). "Winning hearts and minds for Europe: The impact of news and symbols on civic and cultural European identity". *Comparative political studies*. 36(10): 1148-1179

Cederman, Lars-Erik (Red.) (2001) *Constructing Europe's Identity. The External Dimension*. Colorado: Lynne Rienner Publisher

Carp, Ossi (2012, 13 december) ”Detta är bankunionen”. *DN* Hämtad: 2013-01-04, <http://www.dn.se/ekonomi/detta-ar-bankunionen>

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena. (2007) *Metodpraktikan – konsten att studera samhälle individ och marknad*. Norstedts Juridik

European Commission, Brussels: Eurobarometer 54.1, November-December 2000. European Opinion Research Group EEIG, Brussels [Producer]; GESIS, Cologne [Publisher]: ZA3387, dataset version 1.1.0, doi:10.4232/1.10937.

European Commission, Brussels: Eurobarometer 56.2, October-November 2001. European Opinion Research Group EEIG, Brussels [Producer]; GESIS, Cologne [Publisher]: ZA3627, dataset version 1.0.1, doi:10.4232/1.10946.

European Commission, Brussels: Eurobarometer 57.1, March-May 2002. European Opinion Research Group EEIG, Brussels [Producer]; GESIS, Cologne [Publisher]: ZA3639, dataset version 1.0.1, doi:10.4232/1.10949.

European Commission, Brussels: Eurobarometer 60.1, October-November 2003. European Opinion Research Group EEIG, Brussels [Producer]; GESIS, Cologne [Publisher]: ZA3938, dataset version 1.0.1, doi:10.4232/1.10958.

European Commission, Brussels: Eurobarometer 62.0, October-November 2004. TNS OPINION & SOCIAL, Brussels [Producer]; GESIS, Cologne [Publisher]: ZA4229, dataset version 1.1.0, doi:10.4232/1.10962.

European Commission, Brussels: Eurobarometer 63.4, May-June 2005. TNS OPINION & SOCIAL, Brussels [Producer]; GESIS, Cologne [Publisher]: ZA4411, dataset version 1.1.0, doi:10.4232/1.10968.

European Commission, Brussels: Eurobarometer 66.1, September-October 2006. TNS OPINION & SOCIAL, Brussels [Producer]; GESIS, Cologne [Publisher]: ZA4526, dataset version 1.0.1, doi:10.4232/1.10980.

European Commission: Eurobarometer 67.2, April-May 2007. TNS OPINION & SOCIAL, Brussels, requested and coordinated by the European Commission, Directorate General Press and Communication, Opinion Polls. ZA4530, v2.0.0, Cologne Germany: GESIS, 2009.

European Commission, Brussels: Eurobarometer 68.1, September-November 2007. TNS OPINION & SOCIAL, Brussels [Producer]; GESIS, Cologne [Publisher]: ZA4565, dataset version 4.0.0., 2010.

European Commission, Brussels: Eurobarometer 69.2, March-May 2008. TNS OPINION & SOCIAL, Brussels [Producer]; GESIS, Cologne [Publisher]: ZA4744, data set version 4.0.0., doi: 10.4232/1.10992.

European Commission, DG Press and Communication: Eurobarometer 71.3, June-

July 2009. TNS OPINION & SOCIAL, Brussels [Producer]; GESIS Cologne [Publisher]: ZA4973, dataset v3.0.0, doi:10.4232/1.11135.

European Commission, Brussels: Eurobarometer 73.4, May 2010. TNS OPINION & SOCIAL, Brussels [Producer]; GESIS, Cologne [Publisher]: ZA5234, dataset version 2.0.1, doi: 10.4232/1.11479.

European Commission, Brussels: Eurobarometer 75.3, May 2011. TNS OPINION & SOCIAL, Brussels [Producer]; GESIS, Cologne [Publisher]: ZA5481, data set version 1.0.0, doi:10.4232/1.10768

Europeiska kommissionen. (2011). *Euron*. Hämtad 2012-12-22, från http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/index_sv.htm

Europeiska kommissionen. (2012). *Public opinion*. Hämtas 2012-12-24, från http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm

Fornäs, Johan (2012) *Signifying Europe*. Bristol: Intellect

Hobolt, Sara Binzer & Leblond, Patrick (2009) "Is my crown better than your euro?" *European union politics* 10(2):202-225

Hymans, Jacques E. C. (2004) "The changing color of money: European currency iconography and collective identity". *European journal of international relations*. 10(1): 5-31

Ingham, Geoffrey (2004) *The Nature of Money*. Cambridge: Polity

Ingham, Geoffrey (2011). *Capitalism*. Cambridge: Polity

Kaelberer, Matthias (2004) "The euro and the european identity: Symbols, Power and the Politics of european monetary union" *Review of International Studies*, 30: 161-178

Karlsson, Ingmar (1996) *Europa och Folken. En Europeisk Nation eller Nationernas Europa?* Stockholm: Wahlström & Widstrand

Kallin, Micael (2012, 24 juli) "Vägen kan leda till ett federalt Europa". *DN*. Hämtad 2012-12-23, <http://www.dn.se/ekonomi/vagen-kan-leda-till-ett-federalt-europa>

Luna-Acros, Roberto, Guzman, Gustavo, Quintanilla, Ismael & Farhangmehr, Minno (2001) "The euro and european identity: The spanish and portuguese case" *Journal of economic psychology*, 22: 441-460

Moracsik, Andrew (2012) "Europe After the Crisis, How to sustain a common currency" *Foreign Affairs*, 91(3): 54-68

Risse, Thomas (2003). "The Euro between national and European identity" *Journal of european public policy*, 10(4): 487-505

Shore, Cris (2012). "The euro crisis and european citizenship" *Anthropology Today*, 28(2): 5-9

Spiegel.de (2011, 9 juni). "If the Euro fails, Europe fails: Merkel says EU must be bound closer together". *Speigel online international*. Hämtad: 2012-12-24, <http://www.spiegel.de/international/germany/if-the-euro-fails-europe-fails-merkel-says-eu-must-be-bound-closer-together-a-784953.html>

Svahn, Clas (2012, 15 februari). "Tyska chefer vill kasta ut Grekland". *DN*. Hämtad 2012-12-23, <http://www.dn.se/ekonomi/din-ekonomi/tyska-chefer-vill-kasta-ut-grekland>

The World.org (2011, 6 december). "The eurozone crisis and European identity". *PRI's The World – Global Perspective for an American audience*. Hämtad: 2012-12-24, <http://www.theworld.org/2011/12/the-eurozone-crisis-and-european-identity/>

TT-DN.se (2012, 14 november). "Gummikolor mot strejkande i Madrid". *DN*. Hämtad 2012-12-04, <http://www.dn.se/ekonomi/gummikolor-mot-strejkande-demonstranter-i-madrid>

Wolters, W.G (2001). "The euro: old and new boundaries in the use of money" *Anthropology today* 17 (6): 8-12

9 Appendix

Euobarometer	Insamlat	Antal intervjuer	Population 15+
EB 54.1	November-december, 2000	16 067	Ej angett
EB 56.2	Oktober-november, 2001	15 939	306 203 000
EB 57.1	Mars-maj, 2002	16 012	306 203 000
EB 60.1	Oktober-november, 2003	16 082	313 843 000
EB 62.0	Oktober-november, 2004	29 334	EJ angett
EB 63.4	Maj-juni, 2005	29 328	442 620 000
EB 66.1	September-oktober, 2006	27 147	444 406 021
EB 67.2	April-maj, 2007	29 227	444 406 021
EB 68.1	September-oktober, 2007	30 281	446 002 288
EB 69.2	Mars-maj, 2008	30 170	453 865 399
EB 71.3	Juni-juli, 2009	30 343	453 722 173
EB 73.4	Maj 2010	26 641	406 834 359
EB 75.3	Maj 2011	26 713	408 787 006